

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Β΄ Λυκείου

Τίτλος:

«Ταξίδια εμπρός μου ξάνοιξαν τον κόσμο ολό»

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΩΤΣΑΚΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Ταξίδια εμπρός μου ζάνοιζαν τον κόσμο ολό¹

Δημιουργός

Καλλιόπη Κωτσάκη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

(Προτεινόμενη) Τάξη

Β΄ Λυκείου

Χρονολογία

Ιούλιος 2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

—

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

8 ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής

II. Εικονικός χώρος: ιστολόγιο μαθήματος

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Το σενάριο για την υλοποίησή του προϋποθέτει:

- Την εξοικείωση του εκπαιδευτικού και των μαθητών με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας και με τον συνδυασμό μεθόδων διδασκαλίας (εισήγηση, κατευθυνόμενος διάλογος, καταιγισμός ιδεών, ταυτόχρονη συζήτηση ανά ζεύγη, συζήτηση σε διάταξη δύο κύκλων). Επίσης,

¹ Ο στίχος είναι από το ποίημα του Κ. Παλαμά [[«Σαν των Φαιάκων το καράβι...»](#)].

την εξοικείωση με την τεχνική της θεατρικής αγωγής «ρόλος στον τοίχο». Η επιτυχία τόσο της χρήσης της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου όσο και των άλλων δύο μεθόδων οργάνωσης της ομάδας, δηλαδή της ταυτόχρονης συζήτησης ανά ζεύγη και της συζήτησης σε διάταξη δύο κύκλων, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο διεξαγωγής τους, που σημαίνει εφαρμογή των κανόνων του διαλόγου και σωστή διαχείριση του χρόνου. Και σε αυτό το σημείο απαιτείται η εξοικείωση των μαθητών.

- Την εξοικείωση του εκπαιδευτικού και των μαθητών με τα προγράμματα του Η/Υ: επεξεργασίας κειμένου (Word), κατασκευής [εννοιολογικού χάρτη](#), δημιουργίας [συννεφόμεξου](#), δημιουργίας ψηφιακού βιβλίου (<http://www.flipsnack.com/> ή <http://issuu.com/>), δημιουργίας χρονογραμμής (<http://www.dipity.com/> ή <http://www.timetoast.com/>) δημιουργίας πολυτροπικού κειμένου (<http://www.fotor.com/features/collage.html> ή <http://www.photovisi.com/>), δημιουργίας παρουσίασης (PowerPoint). Είναι, επίσης, βασική προϋπόθεση τις πρώτες ώρες της σχολικής χρονιάς ο εκπαιδευτικός, σε συνεργασία με τον υπεύθυνο καθηγητή του εργαστηρίου πληροφορικής, να δώσει τη δυνατότητα στους μαθητές να γνωρίσουν τα προγράμματα, που θα αξιοποιήσουν στην εφαρμογή του συγκεκριμένου σεναρίου και όχι μόνο.
- Την εξοικείωση των μαθητών με τη χρήση του ιστολογίου ως περιβάλλοντος δημοσιοποίησης ιδεών και απόψεων και συνακόλουθα ως περιβάλλοντος προβληματισμού, διαλόγου και συνεργασίας. Σε αυτό το πλαίσιο απαραίτητη προϋπόθεση θεωρείται η γνώση του τρόπου ανάρτησης των αρχείων στο ιστολόγιο από τους μαθητές. Άλλωστε, και η δημιουργία του ψηφιακού βιβλίου, με στόχο την ενσωμάτωσή του στο ιστολόγιο του μαθήματος, προϋποθέτει την ανάλογη γνώση και εξοικείωση.
- Τον κατάλληλο εξοπλισμό της αίθουσας διδασκαλίας με φορητό Η/Υ συνδεδεμένο στο διαδίκτυο και βιντεοπροβολέα.

- Τη χρήση του εργαστηρίου πληροφορικής σε συγκεκριμένες διδακτικές ώρες. Επειδή οι ώρες που προβλέπονται από το σενάριο είναι αρκετές, καλό θα ήταν, από την αρχή της σχολικής χρονιάς και σε συνεννόηση με τον υπεύθυνο καθηγητή του εργαστηρίου πληροφορικής, να οριστούν οι ώρες χρήσης του εργαστηρίου για την εφαρμογή του σεναρίου.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο αναπτύσσεται σε τρεις φάσεις: α) πριν την ανάγνωση, δύο διδακτικές ώρες, β) ανάγνωση, πέντε διδακτικές ώρες, γ) μετά την ανάγνωση, μία διδακτική ώρα. Στην α' φάση, πριν την ανάγνωση, γνωστοποιούμε στους μαθητές πως θα διαβάσουμε κείμενα (ποιήματα και πεζά) με θέμα το ταξίδι, προσπαθώντας με την ανάγνωση των πρώτων κειμένων να αντιληφθούμε πως το ταξίδι παρουσιάζεται με πολλές μορφές. Πάντα όμως συνδέεται με τον ανθρώπινο τρόπο ζωής, άρα με τον πολιτισμό και τις αξίες που αυτός γεννά.

Στη β' φάση, την κυρίως ανάγνωση, διαβάζουμε ποιητικά και πεζά κείμενα που αναφέρονται σε ταξίδια αυτογνωσίας, χειραφέτησης, αναζήτησης και ελευθερίας. Ταξίδια που αναφέρονται στον χρόνο της ιστορικής πορείας του λαού μας αλλά και στην προσωπική μνήμη, ταξίδια επιβίωσης. Ταξιδεύουμε με τον λόγο του αφηγητή, με τον τρόπο που επιλέγει καθώς και με τα μέσα που επιλέγει να παρουσιάσει το ταξίδι. Για πέντε διδακτικές ώρες ταξιδεύουμε με τον αφηγητή και τους ήρωες διαβάζοντας τα κείμενα και γινόμαστε και εμείς ως αναγνώστες ταξιδευτές αλλά ασάλευτοι. Τέλος, στην γ' φάση του σεναρίου επιχειρούμε μian άλλη ανάγνωση των

ίδιων κειμένων χρησιμοποιώντας την [Ανεμόσκαλα](#), «σκαρφαλώνοντας λέξεις» και ξεκλειδώνοντας τον ποιητικό λόγο σημαντικών Ελλήνων ποιητών.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Η δημιουργία ενός διδακτικού σεναρίου με πυρήνα λογοτεχνικά κείμενα ταξιδιωτικής θεματολογίας αναδεικνύει τα πολλαπλά νοήματα του ταξιδιού και βοηθάει τον έφηβο να αντιληφθεί πως το ταξίδι δεν είναι μόνο η μετακίνηση από έναν τόπο σε έναν άλλο και η παραμονή σε αυτόν για ορισμένο χρονικό διάστημα, αλλά είναι και η φυγή με τη φαντασία, με το όνειρο και τον λογισμό σε τόπους και σε εποχές περασμένες ή και μελλοντικές. Το ταξίδι ως περιπέτεια, ως πρόκληση για το άγνωστο, ως έκπληξη και ως μυστήριο προκαλεί τη δημιουργική σκέψη τόσο του δημιουργού όσο και του αναγνώστη. Κατά συνέπεια, το ταξίδι αλλάζει τον δημιουργό και τον αναγνώστη αναλαμβάνοντας, με αυτή τη λειτουργία, τον ρόλο της τέχνης. Είναι, λοιπόν, τέχνη το ταξίδι και ο μαθητής-αναγνώστης, ακολουθώντας την, ανοίγει τον ορίζοντά του στον κόσμο, στις αξίες, γνωρίζει πολιτισμούς και ανακαλύπτει τον εαυτό του. Ο έφηβος, αναζητώντας την ταυτότητά του, επιλέγει να ταξιδέψει με όχημα τη λογοτεχνία βιώνοντας γοητευτικές αναγνωστικές εμπειρίες.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώκουμε οι μαθητές:

- Να κατανοήσουν το ταξίδι ως απόδραση και αναζήτηση ελευθερίας, ως περιήγηση, εξερεύνηση στο ατομικό (εγώ) και στο συλλογικό (εμείς), ως ανάγκη επιβίωσης και ως περιπλάνηση στην μακρόχρονη ιστορία του ελληνισμού.
- Να αντιληφθούν το ταξίδι ως τρόπο και μέσο ανάδειξης των πολιτισμικών αξιών.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

- Να κατανοήσουν τον ρόλο του αφηγητή-ταξιδιώτη, καθώς διαμορφώνεται κάθε φορά από τον χρόνο, τον τόπο, τις συνθήκες και τα πρόσωπα (πρωταγωνιστές – δευτεραγωνιστές) των κειμένων.
- Να αντιληφθούν τη σπουδαιότητα της περιγραφής ως αφηγηματικού τρόπου, αφού άλλες φορές αναλαμβάνει τον ρόλο σκηνικού για τη δράση, άλλοτε λειτουργεί ως έμμεσο σχόλιο, ενώ, ορισμένες φορές, η αφαιρετική επιλογή των στοιχείων της περιγραφής ορίζει τον στόχο που θέλει να πετύχει το υποκείμενό της.
- Να γνωρίσουν τον ρόλο των εκφραστικών μέσων και των σχημάτων λόγου στη δημιουργία της ατμόσφαιρας των κειμένων (ποιητικών και πεζών) με θέμα το ταξίδι.

Γραμματισμοί

Με την ολοκλήρωση της διδασκαλίας οι μαθητές θα μπορούν:

- Να εντοπίζουν τον ρόλο του ταξιδιού στα λογοτεχνικά κείμενα. Κατά συνέπεια, θα μπορούν να επισημαίνουν: α) την ταξιδιωτική αφήγηση που αναδεικνύει τη σχέση της προσωπικότητας του ταξιδιώτη με τον έξω κόσμο και υπογραμμίζει την αλληλεπίδραση ανάμεσα στο ατομικό και το συλλογικό και β) την ταξιδιωτική αφήγηση ως ενδοσκόπηση.
- Να αναγνωρίζουν τις πολιτισμικές αξίες που υπάρχουν στα κείμενα διαβάζοντάς τες κριτικά και συγκριτικά προς τις δικές τους πολιτισμικές αξίες
- Να κατανοούν ότι και τα ταξιδιωτικά κείμενα περιέχουν αλλά και δημιουργούν έναν ιδεολογικό κόσμο.
- Να ανακαλούν τις γνώσεις τους για τα λογοτεχνικά ρεύματα του παρνασσισμού, του μοντερνισμού και του υπερρεαλισμού, έτσι ώστε να εντοπίζουν τα χαρακτηριστικά τους στα κείμενα.
- Να εντοπίζουν τον ρόλο και τη σημασία της χρήσης των εκφραστικών μέσων και των σχημάτων λόγου σε λογοτεχνικά κείμενα, ποιητικά και πεζά.

- Να επικοινωνούν και να συνεργάζονται μεταξύ τους και με τον εκπαιδευτικό στο ιστολόγιο του μαθήματος, καθώς αναρτούν τις εργασίες τους και ανταλλάσσουν απόψεις.

Επίσης, με την αξιοποίηση των ΤΠΕ, όταν ολοκληρωθεί η διδασκαλία του συγκεκριμένου σεναρίου, οι μαθητές θα μπορούν:

- Να αναζητούν πληροφορίες σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους, ανάλογους του γνωστικού αντικείμενου και της έρευνας. (H/Y με σύνδεση στο διαδίκτυο, φυλλομετρητής Mozilla Firefox, Google Chrome, κ.ά., μηχανή αναζήτησης Google, YouTube).
- Να αναζητούν στα ηλεκτρονικά λεξικά (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας) τη χρήση, την ερμηνεία και την ετυμολογία λέξεων και εκφράσεων, με στόχο την ανάπτυξη αλλά και τη βελτίωση της εκφραστικής τους ικανότητας.
- Να χρησιμοποιούν την [Ανεμόσκαλα](#) (Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποιητές) έχοντας έτσι πρόσβαση και δυνατότητα ανάγνωσης του ποιητικού λόγου σημαντικών Ελλήνων ποιητών.
- Να χρησιμοποιούν το [Google Earth](#) και επομένως να γνωρίζουν την ιστορία και τη γεωγραφία των τόπων.
- Να χρησιμοποιούν τη δημιουργία του συννεφόμενου ως αφορμή τόσο για την έκφραση των απόψεών τους όσο και για την παραγωγή γραπτού λόγου.
- Να δημιουργούν πολυτροπικά κείμενα (πρόγραμμα δημιουργίας κολάζ, πρόγραμμα δημιουργίας ψηφιακού βιβλίου). Ο συνδυασμός λόγου, εικόνας και ήχου παρουσιάζει μιαν άλλη ανάγνωση του κειμένου.
- Να χρησιμοποιούν τον εννοιολογικό χάρτη και τη χρονογραμμή, για να απεικονίζουν με οργανωτικό τρόπο τις γνώσεις τους, να εμβαθύνουν σε αυτές συσχετίζοντας, συγκρίνοντας και αναδεικνύοντας τη σύνδεση και τη σχέση τους με τον ευρύτερο κόσμο της γνώσης.

Διδακτικές πρακτικές

Ο συνδυασμός διδακτικών μεθόδων στηρίζει το σενάριο, που ολοκληρώνεται σε τρεις φάσεις (α) *πριν την ανάγνωση*, δύο διδακτικές ώρες, β) *ανάγνωση* πέντε διδακτικές ώρες και γ) *μετά την ανάγνωση*, μία διδακτική ώρα). Η διδακτική πορεία της α' φάσης αναπτύσσεται στην αίθουσα διδασκαλίας με τη χρήση Η/Υ συνδεδεμένου στο διαδίκτυο και σε βιντεοπροβολέα και το τμήμα σε ολομέλεια. Γνωστοποιούμε στους μαθητές πως το ταξίδι είναι το θεματικό πλαίσιο του σεναρίου και με τον συνδυασμό διδακτικών μεθόδων, όπως η εισήγηση, ο κατευθυνόμενος διάλογος, η συζήτηση σε διάταξη δύο κύκλων (εσωτερικός και εξωτερικός), προτείνουμε στην ολομέλεια την ανάγνωση συγκεκριμένων λογοτεχνικών κειμένων, προκειμένου να προϊδεάσουμε τους μαθητές για τη σημασία του ταξιδιού και τα πολλαπλά του νοήματα. Η συζήτηση του εκπαιδευτικού με τους μαθητές και των μαθητών μεταξύ τους γύρω από τα λογοτεχνικά κείμενα της α' φάσης επιδιώκει να αναδείξει και την ταύτιση του ταξιδιού με την αλλαγή του ταξιδιώτη και του κόσμου, προκειμένου οι μαθητές στη συνέχεια να κατανοήσουν τον ιδεολογικό κόσμο κάθε ταξιδιωτικού κειμένου καθώς και τις πολιτισμικές αξίες που αναδεικνύει.

Στη β' φάση, της κυρίως ανάγνωσης, η διδακτική πορεία του σεναρίου στηρίζεται κυρίως στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας, καθώς η τελευταία βοηθάει στην καλύτερη οργάνωση της διδακτικής πορείας, στην κατανόηση και εμπάθυνση στο γνωστικό αντικείμενο αλλά και στη δημιουργική συνεργασία των μαθητών μεταξύ τους και με το διδάσκοντα. Η συγκεκριμένη φάση αναπτύσσεται εξ ολοκλήρου στο εργαστήριο της πληροφορικής, αφού το σενάριο αξιοποιεί τις ΤΠΕ σε μια προσπάθεια να αναδειχθεί μια διαφορετική μαθησιακή και παιδαγωγική διάσταση του μαθήματος.

Πριν την ανάγνωση των κειμένων ο εκπαιδευτικός έχει φροντίσει για τη σύσταση και την οργάνωση των ομάδων. Επίσης, από τον εκπαιδευτικό έχει επισημανθεί: α) η συνάντηση των ομάδων και στο ιστολόγιο του μαθήματος με την υποχρέωση της ενημέρωσης του ιστολογίου για τη δραστηριότητα κάθε διδακτικής ώρας από τον υπεύθυνο μαθητή που η ομάδα ορίζει και β) η δημιουργία του

ψηφιακού βιβλίου, όπου θα αποτυπώνεται η διδακτική πορεία του σεναρίου μέσω των εργασιών των μαθητών, με την έγκαιρη ολοκλήρωση και παράδοσή τους στον εκπαιδευτικό. Με την ανάγνωση των κειμένων ο εκπαιδευτικός γνωστοποιεί τους στόχους του σεναρίου επισημαίνοντας πως η ανάγνωση στηρίζεται τόσο στις δραστηριότητες που καταγράφονται στα φύλλα εργασίας όσο και στις δικές της παρεμβάσεις και τις πρωτοβουλίες των μαθητών, που θα προκύψουν κατά τη διδασκαλία. Οι μαθητές συζητούν, συνεργάζονται και δημιουργούν στο εργαστήριο της πληροφορικής αλλά και στο ιστολόγιο του μαθήματος, καθώς το αντιλαμβάνονται ως βήμα για διάλογο και προβληματισμό, την ώρα που ο εκπαιδευτικός επιλύει απορίες, παρεμβαίνει καθοδηγητικά, συμβάλλει στην ανάκληση γνώσεων από το παρελθόν και βέβαια θέτει ερωτήματα.

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διάρκεια της β' φάσης δίνει τη δυνατότητα δημιουργίας κειμένων στο πλαίσιο κυρίως της ομαδικής εργασίας, ενώ οδηγεί παράλληλα στην εμβάθυνση στο γνωστικό αντικείμενο και στην ανάδειξη των δυνατοτήτων του λογοτεχνικού κειμένου βοηθώντας στην κατανόηση της ποιητικής του.

Στην γ' φάση, μετά την ανάγνωση, οι μαθητές διαβάζουν τα κείμενα με τη χρήση της [Ανεμόσκαλας](#), δηλαδή των συμφραστικών πινάκων λέξεων για μείζονες νεοέλληνες ποιητές. Με τον υπομνηματισμό των κειμένων, ποιητικών και πεζών, οι μαθητές κατανοούν πως το ταξίδι της ανάγνωσης μπορεί και έχει πολλές και διαφορετικές διαδρομές/αναγνώσεις, ακόμη και για το ίδιο κείμενο.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το ταξίδι συγκινεί τον έφηβο, επειδή ανταποκρίνεται στο βασικό χαρακτηριστικό της ηλικίας του, την τάση για απόδραση και ανεξαρτητοποίηση. Είναι ένας τρόπος φυγής, για να γνωρίσεις και να υπάρξεις με τον εαυτό σου πρώτα και ύστερα με τους άλλους. Βιώνεις την περιπέτεια, τη δοκιμασία, την αναζήτηση της γνώσης, μυείσαι στις εμπειρίες της ζωής, νοσταλγείς και ονειροπολείς. Ταξιδεύεις; Συγκινείσαι, πλουτίζεις, αλλάζεις. Για αυτό επιλέχθηκε και το σενάριο για το ταξίδι, για να ταξιδέψουμε με

την τέχνη του λόγου. Επίσης, για να μάθουμε ποια στοιχεία του ταξιδιού και με ποιον τρόπο αποτυπώθηκαν στην ποίηση και την πεζογραφία, γιατί «δεν θα βρεθεί να πας στα μακρινά τα ξένα, κανένα πλοίο για να ταξιδέψεις σαν το βιβλίο [...] Τόσο λιτό, κι όμως παντού το νου μας μεταφέρει., το μέσο αυτό που ταξιδιώτες όλους μας χωράει [...]» (Εμίλυ Ντίκινσον).

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Με την *Οδύσσεια* του Ομήρου, που διαβάσαμε στα γυμνασιακά μας χρόνια, γυρίσαμε χιλιετίες πίσω, τότε που είχε τελειώσει ο Τρωικός Πόλεμος και οι ήρωες επέστρεφαν στις πατρίδες τους. Μέσα από την ομηρική αφήγηση παρακολουθήσαμε το ταξίδι του Οδυσσέα, ένα περιπετειώδες ταξίδι που κράτησε δέκα χρόνια, όσα δηλαδή χρειάστηκε ο βασιλιάς της Ιθάκης για να φτάσει από την Τροία στην πατρίδα του περνώντας πολλά βάσανα. Έτσι, η *Οδύσσεια*, το περιπετειώδες ταξίδι νόστου/επιστροφής στην πατρίδα, ταυτίστηκε με την πορεία του ελλητισμού και ο Οδυσσέας με τον Έλληνα. Από κει και ύστερα, το ταξίδι αποτέλεσε θέμα για πολλά έργα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Στις οδηγίες για το μάθημα της Λογοτεχνίας αναφέρεται ότι «κύριος σκοπός διδασκαλίας της Λογοτεχνίας είναι η ουσιαστική, κατά το δυνατόν, επαφή των μαθητών με αντιπροσωπευτικά έργα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, εθνικής και παγκόσμιας, καθώς και με έργα σύγχρονα που τροφοδοτούν τη συζήτηση γύρω από σύγχρονα προβλήματα και νέες αισθητικές τάσεις»². Στο πλαίσιο αυτό, ένα σενάριο για το ταξίδι διευρύνει την προσωπική εμπειρία των μαθητών με τη δημιουργική, ελεύθερη, κριτική ανάγνωση των κειμένων, όπου η έννοια του ταξιδιού μπορεί να εμφανίζεται ως περιπέτεια και πρόκληση προς το άγνωστο, ως μετανάστευση, ως αναζήτηση της αυτογνωσίας και ως ονειροπόληση, δίνοντάς μας έτσι τη δυνατότητα να συνειδητοποιήσουμε τη δική μας πολιτισμική διαδρομή, να κατανοήσουμε τις πολιτισμικές μας αξίες και να αντιληφθούμε πως αυτές είναι ανάλογες του χρόνου, του χώρου και των ανθρώπων που τις παράγουν.

² *Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Γενικό Λύκειο*, 155. Αθήνα: ΟΕΔΒ, 2008.

Προτείνουμε, λοιπόν, το σενάριο *Ταξίδια εμπρός μου ζάνοιζαν τον κόσμο ολό,* καθώς η διδακτική του προσέγγιση απαιτεί κριτική και φαντασία, περιγραφή, αφήγηση και δράση, σε μια χρονική στιγμή που έφηβος θέλει να ταξιδέψει, για να γνωρίσει άλλους ανθρώπους, άλλους τόπους και, κυρίως, τον εαυτό του.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Στο συγκεκριμένο σενάριο με την αξιοποίηση των ΤΠΕ επιδιώκουμε οι μαθητές να καταθέσουν κριτικά και δημιουργικά τις απόψεις τους για την έννοια του ταξιδιού και τις πολλαπλές εκφάνσεις του και να κατανοήσουν την ποιητική των κειμένων. Η δημιουργική αξιοποίηση των ΤΠΕ στο συγκεκριμένο σενάριο επιδιώκεται:

- Με την αναζήτηση πληροφοριών σε συγκεκριμένους διαδικτυακούς τόπους, ανάλογους του γνωστικού αντικείμενου και της έρευνας. (Η/Υ με σύνδεση στο διαδίκτυο, φυλλομετρητής Mozilla Firefox, Google Chrome, κ.ά., μηχανή αναζήτησης Google, YouTube).
- Με την αναζήτηση στο [Λεξικό της κοινής νεοελληνικής](#) (Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας) της χρήσης, ερμηνείας, ετυμολογίας λέξεων και εκφράσεων, με στόχο την ανάπτυξη αλλά και τη βελτίωση της εκφραστικής τους ικανότητας.
- Με τη χρήση [της Ανεμόσκαλας](#), καθώς το συγκεκριμένο ψηφιακό εργαλείο παρέχει στον μαθητή τη δυνατότητα για άμεση ανάγνωση του ποιητικού λόγου και επιτρέπει την αναζήτηση λέξεων και ποιημάτων, που καλύπτουν την ποιητική παραγωγή.
- Με τη χρήση του [Google Earth](#), του προγράμματος γραφικής απεικόνισης της γης, που δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να επισκεφτούν τόπους και να γνωρίσουν σημεία της ιστορίας και της γεωγραφίας τους.
- Με τη χρήση του ιστολογίου του μαθήματος, όπου οι μαθητές αναρτούν τις εργασίες τους και επικοινωνούν και συνεργάζονται μεταξύ τους και με τον εκπαιδευτικό.
- Με την εφαρμογή <http://www.tagxedo.com/> που δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να δημιουργήσουν «σύννεφα λέξεων» (word clouds). Το

συννεφόμενος βοηθάει τους μαθητές να εξοικειωθούν με τις λέξεις που εμπεριέχονται σε αυτό και να αναπτύξουν τη γλωσσική τους ικανότητα. Ακόμη, η συγκεκριμένη εφαρμογή τους παρέχει τη δυνατότητα να διαμορφώσουν και να εντάξουν το κείμενο σε ένα σχήμα της επιλογής τους, καθορίζοντας τη μορφή, το θέμα, το χρώμα, τον φόντο, τη γραμματοσειρά κλπ.

- Με τη χρήση του εννοιολογικού χάρτη <http://www.xmind.net/>, προκειμένου οι μαθητές να αναπαραστήσουν διαγραμματικά το νοερό ταξίδι του ασάλευτου ταξιδευτή και να αναδείξουν τη σχέση των ταξιδιωτικών σταθμών του με την προσωπικότητά του.
- Με τη χρήση της χρονογραμμής (<http://www.dipity.com/> ή <http://www.timetoast.com/>), η οποία παρέχει στους μαθητές ένα οπτικό πλαίσιο, συμβάλλοντας έτσι στην κατανόηση του γραπτού λόγου, καθώς τους δίνει τη δυνατότητα να αναγνωρίσουν και να κατανοήσουν τα πρόσωπα και τους τόπους-σταθμούς (αφετηρίας και προορισμού) των ταξιδιωτών. Επίσης, βοηθάει στην εξοικείωση με το θεματικό λεξιλόγιο του ταξιδιού και στη βελτίωση των δεξιοτήτων παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου.
- Με τη δημιουργία πολυτροπικών κειμένων, καθώς οι μαθητές δημιουργούν ψηφιακά κολάζ (<http://www.fotor.com/features/collage.html> ή <http://www.photovisi.com/>) και παρουσιάσεις (PowerPoint). Ο συνδυασμός λόγου, εικόνας και ήχου παρουσιάζει μιαν άλλη ανάγνωση του κειμένου.
- Με τη δημιουργία ψηφιακού βιβλίου (<http://www.flipsnack.com/> ή <http://issuu.com/>), καθώς οι μαθητές μπορούν, αφού αποθηκεύσουν τις εργασίες τους σε έγγραφα pdf, να τις μετατρέψουν σε ψηφιακές δημοσιεύσεις σε σχήμα βιβλίου ενσωματώνοντας στη συνέχεια το βιβλίο στο ιστολόγιο του μαθήματος.
- Με τη χρήση του προγράμματος επεξεργασίας κειμένου (Word), που δίνει τη δυνατότητα στον μαθητή να καταθέσει την άποψή του σε γραπτό λόγο ορθογραφημένο, με παραγράφους, ευανάγνωστο και ελκυστικό.

Κατά συνέπεια, οι ΤΠΕ αξιοποιούνται ως εργαλεία που εξυπηρετούν την αναζήτηση και συλλογή πληροφοριών μέσω της κατευθυνόμενης και ελεύθερης πλοήγησης στο διαδίκτυο, υπογραμμίζουν τις αισθητικές αξιώσεις των κειμένων με την ανάδειξη των εκφραστικών μέσων και των σχημάτων λόγου και ενισχύουν τη δημιουργική έκφραση των μαθητών μέσω της κατασκευής απλών και πολυτροπικών κειμένων.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΛ Α' Λυκείου:

Κωστής Παλαμάς, [Πατρίδες. \[«Σαν των Φαιάκων το καράβι...»\]](#)

Λογοτεχνικά κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Κώστας Ακρίβος, «Ζώντα ζώα». *Αλλοδαπή*, 177-182. Αθήνα: Λιβάνης, 1995.

Αλμπέρτο Γρανάδο, *Ταξιδεύοντας με τον Che* (μτφρ. Μυρσίνη Γκανά), 15-16, 189-192, 197-200. Αθήνα: Μεταίχμιο, 2004.

Μάρω Δούκα, «Ταξίδι με ποταμόπλοιο». *Τα μαύρα λουστρίνια*, 58-62. Αθήνα: Πατάκης, 2005.

Οδυσσέας Ελύτης, [«Το τρελοβάπορο»](#). *Ο Ήλιος ο ηλιάτορας*, 29. Αθήνα: Ίκαρος, 1991.

Δημήτρης Νόλλας, «Η Φεύγουσα κόρη». *Μικρά ταξίδια*, 73-78. Αθήνα: Καστανιώτης, 1999. (βλ. [«Η φεύγουσα κόρη»](#) (απόσπασμα)).

Κωστής Παλαμάς, Σημειώματα στο περιθώριο. *Πεζοί δρόμοι*, Α', 129, 1928 και Κωστής Παλαμάς, *Άπαντα*, Ι', 113. Αθήνα: Μπίρης-Γκοβόστης, 1966.

Κωστής Παλαμάς, Τα ταξίδια μου. *Πεζοί δρόμοι*, Α', 41, 1928 και *Άπαντα*, Ι', 41. Μπίρης-Γκοβόστης, 1966.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου, [«Το άρρωστο άλογο»](#). *Πεζοί ρυθμοί*. Αθήνα: Εστία, 1980.

Γιάννης Ρίτσος, [«Το εμβατήριο του Ωκεανού»](#) (απόσπασμα). *Ποιήματα*, τ. Α'. Αθήνα: Κέδρος, 1978.

Άγγελος Τερζάκης, «Τα καράβια». *Απρίλης*, 35-40. Αθήνα: Εστία, 2012 [1946].

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό:

Μη λογοτεχνικά κείμενα

Παπαγγελή, Κ. [Ελευσίνα, ο αρχαιολογικός χώρος και το μουσείο](#). Αθήνα: Ολκός, 2002.

Τριανταφύλλου, Μ. 1999. «Το ταξίδι έχει κάτι από προσκύνημα», για τα *Μικρά Ταξίδια* του Δημήτρη Νόλλα. *Η Αυγή*, 03-06-1999.

Βίντεο

[Ημερολόγια μοτοσικλέτας](#) (τα πρώτα 3.34 λεπτά), Βάλτερ Σάλες, 2004.

Τραγούδια

[«Το τρελοβάπορο»](#) από τον δίσκο *Ο ήλιος ο ηλιάτορας*. Στίχοι Οδυσσέας Ελύτης, μουσική Δημήτρης Λάγιος, ερμηνεία Νίκος Δημητράτος και χορωδία Λαμίας, 1982.

[«Ο εφιάλτης της Περσεφόνης»](#) από τον δίσκο *Τα παράλογα*. Στίχοι Νίκος Γκάτσος, μουσική Μάνος Χατζηδάκις, ερμηνεία Μαρία Φαραντούρη, 1976.

[«Γιάννη μου, το μαντήλι σου»](#) από τον δίσκο *Τραγούδια της ξενιτειάς*. Δημοτικό τραγούδι της Ηπείρου, ερμηνεία Δόμνα Σαμίου, 1989.

Ιστοσελίδες

Πύλη για την ελληνική γλώσσα: [Λεξικό της κοινής νεοελληνικής](#)

Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα: [Ανεμόσκαλα, Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποητές](#)

[Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού](#)

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' φάση-πριν την ανάγνωση (1^η και 2^η ώρα)

Το σενάριο εφαρμόζεται σε τρεις φάσεις (*πριν την ανάγνωση, ανάγνωση, μετά την ανάγνωση*) και στηρίζεται σε συνδυασμό διδακτικών μεθόδων.

Η α' φάση πραγματοποιείται στην αίθουσα διδασκαλίας με τη χρήση φορητού Η/Υ συνδεδεμένου στο διαδίκτυο και βιντεοπροβολέα. Εργαζόμαστε με την

ολομέλεια της τάξης βάσει ενός κοινού φύλλου εργασίας συνδυάζοντας διάφορες διδακτικές μεθόδους. Γνωστοποιούμε στους μαθητές πως για οκτώ (8) διδακτικές ώρες θα διαβάσουμε λογοτεχνικά κείμενα (ποιητικά και πεζά), σε μια προσπάθεια να γνωρίσουμε το ταξίδι ως θέμα και αφορμή για τη συγγραφή κειμένων.

Ο κατευθυνόμενος διάλογος, η ταυτόχρονη συζήτηση ανά ζεύγη (εταιρική), η μετωπική διδασκαλία (εισήγηση) και η συζήτηση με διάταξη δύο κύκλων (εσωτερικός και εξωτερικός), εναλλάσσονται τις δύο πρώτες διδακτικές ώρες του σεναρίου, καθώς οι μαθητές διαβάζουν λογοτεχνικά κείμενα και αποσπάσματα λογοτεχνικών κειμένων, για να αποκτήσουν μια γενική εικόνα της έννοιας και της σημασίας του ταξιδιού, προπαντός της πολλαπλότητας των νοημάτων του.

1^η ώρα

Την πρώτη διδακτική ώρα της α' φάσης, μοιράζουμε στους μαθητές τα κείμενα: «Ταξίδι με ποταμόπλοιο» της Μάρως Δούκα, «Το άρρωστο άλογο» του Ζαχαρία Παπαντωνίου και *Ταξιδεύοντας με τον Che* (αποσπάσματα) του Αλμπέρτο Γρανάδο. Τα πρώτα λεπτά της διδακτικής ώρας ο διδάσκων, με σύντομη εισήγηση, παρουσιάζει τους δημιουργούς Μάρω Δούκα, Ζαχαρία Παπαντωνίου και Αλμπέρτο Γρανάδο εντάσσοντας τα κείμενα, που έχουν μοιραστεί στους μαθητές, στο σύνολο του έργου τους. Η δημιουργία από τον εκπαιδευτικό μιας παρουσίασης (PowerPoint) με μία ή δύο διαφάνειες για κάθε δημιουργό διευκολύνει τη σύστασή τους στους μαθητές.

Ακολουθεί η εκφραστική ανάγνωση του αυτοβιογραφικού αφηγήματος της Μάρως Δούκα «Ταξίδι με ποταμόπλοιο» από τον διδάσκοντα. Μετά την ανάγνωση του κειμένου η ολομέλεια της τάξης οργανώνεται σε διάταξη δύο κύκλων (εσωτερικός και εξωτερικός). Για να μην δημιουργηθεί αναστάτωση στην αίθουσα και χαθεί πολύτιμος χρόνος, ορίζεται ως εσωτερικός κύκλος η μεσαία σειρά των θρανίων και ως εξωτερικός κύκλος οι δύο σειρές θρανίων, αριστερά και δεξιά.

Ο διδάσκων θέτει προς συζήτηση στα μέλη του εσωτερικού κύκλου τα παρακάτω ερωτήματα (ενδεικτικά): Πού βρίσκεται η αφηγήτρια; Πού ταξιδεύει και με τι μέσο; Πώς θα χαρακτηρίζαμε το ταξίδι της αφηγήτριας; Τι γνώρισε η αφηγήτρια με αυτά τα ταξίδια; Ποιο ήταν το κέρδος του ταξιδιού;

Την ίδια ώρα οι μαθητές του εξωτερικού κύκλου παρακολουθούν τη συζήτηση και καταγράφουν τις παρατηρήσεις τους. Η επιλογή αυτού του τρόπου οργάνωσης της ομάδας συντελεί στην ενεργοποίηση περισσότερων μελών της. Με την ολοκλήρωση της συζήτησης και την κατάθεση των παρατηρήσεων από τα μέλη του εξωτερικού κύκλου, ο διδάσκων ζητά από την ολομέλεια να αιτιολογήσει τον τίτλο του αφηγήματος, «Ταξίδι με ποταμόπλοιο», αντλώντας τα απαραίτητα στοιχεία από το κείμενο. Περιμένουμε η ολομέλεια, ύστερα και από τη συζήτηση που προηγήθηκε, να αιτιολογήσει τον τίτλο και να σημειώσει ως αποδεικτικά στοιχεία σημεία του προλόγου και τον επίλογο του αφηγήματος.

Λίγο πριν το τέλος της ώρας ο εκπαιδευτικός αναθέτει την ατομική εργασία της επόμενης διδακτικής ώρας, με την οποία ζητά από τους μαθητές τη δημιουργία εξώφυλλου για το συγκεκριμένο αφήγημα, που να ανταποκρίνεται στην προηγηθείσα ανάγνωση. Προτείνει η δημιουργία του εξώφυλλου να γίνει με την αξιοποίηση των προγραμμάτων ψηφιακού κολάζ (π.χ. Photovisi ή Photocollage). Ακόμη, σημειώνει ότι η ολομέλεια του τμήματος θα επιλέξει τα δύο καλύτερα εξώφυλλα, που θα αναρτηθούν στο ιστολόγιο του μαθήματος, δηλώνοντας την έναρξη της διδασκαλίας του σεναρίου.

Επίσης, αναθέτει σε τρεις μαθητές, οι οποίοι δηλώνουν την επιθυμία τους, να ετοιμάσουν για τη μεθεπόμενη, τρίτη, διδακτική ώρα την εκφραστική ανάγνωση των εξής πεζών κειμένων: Δημήτρη Νόλλα, «Η φεύγουσα κόρη», Κώστα Ακρίβου, «Ζώντα ζώα» και Άγγελου Τερζάκη «Τα καράβια» (απόσπασμα).

2^η ώρα

Η δεύτερη ώρα της α΄ φάσης αρχίζει με την ανάγνωση από τον εκπαιδευτικό του κειμένου του Ζαχαρία Παπαντωνίου «Το άρρωστο άλογο». Μετά την ανάγνωση ο διδάσκων θέτει προς την ολομέλεια τα εξής ερωτήματα (ενδεικτικά): Πού ταξίδευε το άλογο και με ποιον τρόπο; Τι είδε το άλογο στα ταξίδια του; Τι κέρδισε το άλογο από τα ταξίδια; Μπορούμε να εντοπίσουμε ομοιότητες, ως προς το ταξίδι, στο αφήγημα της Μάρως Δούκα και στο πεζοτράγουδο του Ζαχαρία Παπαντωνίου; Περιμένουμε ότι η ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των μαθητών (για περίπου 10 λεπτά) θα τους

οδηγήσει στο συμπέρασμα πως και τα δύο κείμενα αναφέρονται σε ένα ταξίδι, που οι ήρωες το πραγματοποιούν αλλά νοερά, μέσω της ανάγνωσης και της φαντασίας.

Στη συνέχεια, με τη χρήση του βιντεοπροβολέα, παρακολουθούμε ένα σύντομο απόσπασμα από το τέλος της ταινίας *Ημερολόγια μοτοσικλέτας* (τα πρώτα 3.34 λεπτά) του Βάλτερ Σάλες. Συμβουλεύουμε τους μαθητές να παρακολουθήσουν το βίντεο με προσοχή. Αφού οι μαθητές παρακολουθήσουν το βίντεο, ο εκπαιδευτικός τους ζητά να διαβάσουν, με ατομική σιωπηρή ανάγνωση, τα αποσπάσματα από το ημερολόγιο του Αλμπέρτο Γρανάδο *Ταξιδεύοντας με τον Che* και να συζητήσουν τα ενδεικτικά ερωτήματα: Πώς γεννήθηκε η ιδέα του ταξιδιού στον αφηγητή; Τι σήμαινε το ταξίδι για αυτόν και την οικογένειά του; Ποια φράση-motto του αφηγητή υπογραμμίζει την αποφασιστικότητά του για το ταξίδι; Πού εστιάζει την περιγραφή του; Πώς θα χαρακτηρίζατε το ταξίδι του αφηγητή; Στο βίντεο ένας από τους δύο ήρωες αναφέρει: «Αυτή η περιπλάνηση στην Αμερική με άλλαξε περισσότερο από όσο φανταζόμουν. Δεν είμαι πια εγώ [...] δεν είμαι αυτός που ήμουν [...]». Πώς θα σχολιάζατε το περιεχόμενο των λόγων του; Γιατί τον άλλαξε το ταξίδι; Με την ολοκλήρωση της εταιρικής συζήτησης των μαθητών περιμένουμε να αναδειχθεί ιδιαίτερα η αλλαγή στην οποία μπορεί να οδηγήσει ένα ταξίδι.

Η ανακεφαλαίωση, που επιχειρεί στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός, υπογραμμίζει ότι το ταξίδι, όπως φάνηκε από την ανάγνωση των κειμένων και τη συζήτηση, είτε ως μετακίνηση από έναν τόπο σε έναν άλλο και παραμονή σε αυτόν για ορισμένο χρονικό διάστημα είτε ως μεταφορά μέσω της ανάγνωσης και της σκέψης σε χώρους φανταστικούς, αφήνει τη «σφραγίδα» του στον κάθε ταξιδιώτη, ανοίγει τους ορίζοντες και αναδεικνύει αξίες και πολιτισμούς.

Λίγο πριν την ολοκλήρωση της δεύτερης διδακτικής ώρας της α' φάσης, ο διδάσκων, για την επόμενη ώρα, προτείνει τη σύνταξη ενός σύντομου κειμένου από κάθε μαθητή, σχετικού με όσα συζητήθηκαν τις δύο προηγούμενες ώρες. Ο εκπαιδευτικός προτείνει για το κείμενο τον τίτλο «Όλον αυτόν τον καιρό που ταξιδεύαμε...» (φράση ήρωα από το βίντεο που οι μαθητές παρακολούθησαν), όμως ο κάθε μαθητής μπορεί να επιλέξει τον δικό του. Προϋποθέσεις για τη συγγραφή

είναι: α) το κείμενο να περιλαμβάνει τις λέξεις (ή κάποιες από τις λέξεις) *ταξίδι, ταξιδιώτης, περιπλάνηση, αναζήτηση, αλλαγή, όνειρο, μνήμη, χαρά, ικανοποίηση* και β) να γραφεί σε έγγραφο Word, καθώς έτσι διευκολύνεται η ανάρτηση στο ιστολόγιο.

Κατά τις δυο πρώτες διδακτικές ώρες ο διδάσκων είχε την ευκαιρία, χάρη στις δραστηριότητες των μαθητών, να σχηματίσει μια πρώτη εικόνα του προφορικού λόγου τους. Με την ατομική εργασία της σύνταξης ενός σύντομου κειμένου, εν είδει σχολίου για όσα συζητήθηκαν μέχρι τώρα, επιδιώκει να έχει μια πρώτη εικόνα των δυνατοτήτων αλλά και των αδυναμιών των μαθητών και στον γραπτό λόγο. Έτσι, θα μπορεί να τους βοηθήσει να βελτιώσουν τον λόγο τους (προφορικό και γραπτό), καθώς θα εκτυλίσσεται το διδακτικό σενάριο.

Β' Φάση-κυρίως ανάγνωση (3^η-7^η ώρα)

3^η ώρα

Με την έναρξη της β' φάσης γνωστοποιούμε στην ολομέλεια ότι στη συνέχεια εργαζόμαστε σε δύο χώρους: α) στην αίθουσα διδασκαλίας, σε ολομέλεια, την τρίτη ώρα και β) στο εργαστήριο πληροφορικής, σε ομάδες, κατά τις επόμενες τέσσερις ώρες. Σε αυτή τη φάση χρησιμοποιούμε έναν συνδυασμό διδακτικών μεθόδων: την εισήγηση (μετωπική μέθοδος διδασκαλίας), τον καταγισμό ιδεών, τον «ρόλο στον τοίχο» και κυρίως τις ομάδες εργασίας (ομαδοσυνεργατική μέθοδος διδασκαλίας).

Για την εξοικονόμηση διδακτικού χρόνου, ο εκπαιδευτικός γνωστοποιεί τη σύνθεση των ομάδων ορίζοντας ταυτόχρονα τον γραμματέα και τον συντονιστή κάθε ομάδας. Επισημαίνει πως τόσο ο γραμματέας όσο και ο συντονιστής αλλάζουν στη διάρκεια του σεναρίου, αφού στόχος είναι όλα τα μέλη της κάθε ομάδας να αναλάβουν τις συγκεκριμένες υποχρεώσεις και την ανάλογη ευθύνη. Επίσης, προτρέπει τις ομάδες να ορίσουν, για κάθε διδακτική ώρα του σεναρίου, έναν μαθητή ως υπεύθυνο του ιστολογίου. Έργο και ευθύνη του είναι, με την ολοκλήρωση της διδακτικής ώρας, να ενημερώνει το ιστολόγιο με σύντομο κείμενο για τις δραστηριότητες της ομάδας του και το αποτέλεσμα τους· δηλαδή όποια εργασία

ολοκληρώνεται στη διδακτική ώρα και πρέπει να αναρτηθεί στο ιστολόγιο να την αναρτά.

Στη συνέχεια ο εκπαιδευτικός μοιράζει σε φωτοτυπία τα κείμενα, ποιήματα και πεζά, που θα διαβάσουν οι μαθητές. Μοιράζει όλα τα κείμενα σε όλους τους μαθητές, προκειμένου η ολομέλεια του τμήματος να γνωρίζει όλα όσα θα διαβαστούν στη διάρκεια του σεναρίου. Ο εκπαιδευτικός έχει ήδη τοποθετήσει σε φάκελο και την ηλεκτρονική μορφή των κειμένων (αρχείο Word) και τα έχει αποθηκεύσει στον Η/Υ του εργαστηρίου, ώστε να έχουν πρόσβαση σ' αυτά όλοι οι μαθητές.

Ο εκπαιδευτικός προτείνει εξ αρχής στην ολομέλεια τη δημιουργία ψηφιακού βιβλίου (<http://www.flipsnack.com/> ή <http://issuu.com/>) με περιεχόμενο τις εργασίες που θα γίνουν και θα ολοκληρωθούν στη διάρκεια του σεναρίου. Επιπλέον, υποδεικνύει την ενσωμάτωσή του στο τέλος του σεναρίου στο ιστολόγιο του μαθήματος. Στη συζήτηση είναι σημαντικό να τεθεί ο προβληματισμός και για την αισθητική εικόνα του ψηφιακού βιβλίου: Τι εμφάνιση θα έχει (εξώφυλλο, οπισθόφυλλο), πώς θα είναι γραμμένα τα κείμενα (γραμματοσειρά, διάστιχο, παράγραφοι) κ.ά. Ο εκπαιδευτικός υπογραμμίζει προς την ολομέλεια πως το κάθε βιβλίο, και το ψηφιακό με την αισθητική του, προϋδεάζει ή και υπογραμμίζει τον στόχο ή τους στόχους του. Για αυτόν τον λόγο είναι σημαντική η συζήτηση και, επειδή η τελευταία απαιτεί χρόνο, προτείνει να γίνει και να ολοκληρωθεί και μέσω του ιστολογίου, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στους μαθητές να σκεφτούν και να επικοινωνήσουν και εκτός τάξης.

Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός εξηγεί γιατί έχει καλύψει με χαρτί του μέτρου ένα αρκετά μεγάλο μέρος του τοίχου της αίθουσας και έχει προμηθευτεί κραγιόν ζωγραφικής σε διάφορα χρώματα και μαρκαδόρους. Αναφέρει επιγραμματικά πως θα τα αντικείμενα αυτά θα χρησιμοποιηθούν κατά τη διδασκαλία του σεναρίου με την εφαρμογή της διδακτικής μεθόδου «ρόλος στον τοίχο», με στόχο να αποτυπωθεί το σενάριο με εικόνα και λόγο και στην αίθουσα διδασκαλίας, προκειμένου να δημιουργηθεί η ατμόσφαιρα του ταξιδιού.

Έχοντας γνωστοποιήσει τις έξι ομάδες των τεσσάρων ατόμων για τις τέσσερις επόμενες ώρες, ορίζει τις τρεις ομάδες που θα διαβάσουν τα ποιητικά κείμενα και τις τρεις ομάδες που αναλαμβάνουν τα πεζά. Σε αυτό το σημείο ο εκπαιδευτικός υπενθυμίζει ότι διαβάζουμε λογοτεχνικά κείμενα (ποιητικά και πεζά), για να γνωρίσουμε το ταξίδι ως θέμα και αφορμή για τη συγγραφή κειμένων. Προσθέτει, ακόμη, ότι, με την ανάγνωση των κειμένων, επιδιώκουμε να κατανοήσουμε τον ρόλο του αφηγητή-ταξιδιώτη, να γνωρίσουμε τους αφηγηματικούς τρόπους, και να αφομοιώσουμε τη σπουδαιότητα της περιγραφής, που άλλοτε λειτουργεί ως έμμεσο σχόλιο και άλλοτε ως σκηνικό για τη δράση. Επίσης, στοχεύουμε στο να γνωρίσουμε τα εκφραστικά μέσα (εικόνες, παρομοιώσεις, μεταφορές, προσωποποιήσεις, σχήματα λόγου) που χρησιμοποιούνται για την απόδοση της ατμόσφαιρας των κειμένων με θέμα το ταξίδι, και να αξιοποιήσουμε στην ανάγνωσή μας τις ΤΠΕ, καθώς βοηθούν ιδιαίτερα στην κριτική, δημιουργική έκφραση των μαθητών μέσω της κατασκευής απλών και πολυτροπικών κειμένων αλλά και στην ανάδειξη της ποιητικής ενός λογοτεχνικού κειμένου.

Σε αυτό το σημείο παρουσιάζονται οι μαθητικές εργασίες της 1^{ης} και 2^{ης} ώρας. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζονται τα εξώφυλλα που δημιούργησαν οι μαθητές την πρώτη ώρα για το αυτοβιογραφικό αφήγημα της Μάρως Δούκα «Ταξίδι με ποταμόπλοιο», καθώς και τα κείμενά τους της δεύτερης ώρας με τον τίτλο «Όλον αυτόν τον καιρό που ταξιδεύαμε...». Η παρουσίαση των εργασιών λειτουργεί ως γέφυρα σύνδεσης και συνέχειας του διδακτικού σεναρίου με θεματικό πλαίσιο το ταξίδι, τις πολλαπλές εκδοχές του και το αξιακό του σύστημα.

Στη συνέχεια, ο διδάσκων διαβάζει τα εξής ποιήματα: Κωστή Παλαμά [«Σαν των Φαιάκων το καράβι...»], Γιάννη Ρίτσου «Το εμβατήριο του Ωκεανού», (απόσπασμα), Οδυσσέα Ελύτη «Το τρελοβάπορο». Με την ολοκλήρωση της δικής της ανάγνωσης καλεί τους μαθητές, οι οποίοι ανέλαβαν από την πρώτη ώρα του σεναρίου την προετοιμασία της εκφραστικής ανάγνωσης των πεζών κειμένων του Δ. Νόλλα «Η φεύγουσα κόρη», του Κ. Ακρίβου «Ζώντα ζώα» και του Α. Τερζάκη, «Τα καράβια» (απόσπασμα), να τα παρουσιάσουν στην ολομέλεια.

Αφού ολοκληρωθεί η ανάγνωση, ο εκπαιδευτικός θέτει τα εξής ερωτήματα: Ποιος ταξιδεύει; Με ποιον τρόπο ταξιδεύει; Σε τι ταξίδια αναφέρονται τα κείμενα; Ακολουθώντας την τεχνική του καταγισμού ιδεών σημειώνει στον πίνακα όλες τις απαντήσεις. Στη συνέχεια, με βάση την προηγηθείσα ανάγνωση και τις λέξεις-κλειδιά, που σημειώθηκαν στον πίνακα με τον καταγισμό των ιδεών, προτρέπει τους μαθητές να δημιουργήσουν για όποιο κείμενο θέλουν ένα σκίτσο, ένα σχέδιο ή μια φιγούρα στο χαρτί του μέτρου, που έχει απλώσει στον τοίχο, όπως ήδη έχει αναφερθεί («ρόλος σε τοίχο»). Ενθαρρύνει όλους τους μαθητές να συμμετάσχουν.

4^η, 5^η και 6^η ώρα

Εργαζόμαστε στο εργαστήριο της πληροφορικής σε ομάδες. Έξι ομάδες των τεσσάρων ατόμων, όπως ήδη έχουμε σημειώσει. Ο εκπαιδευτικός υπενθυμίζει συνοπτικά και πάλι τους στόχους του σεναρίου.

Α' Ομάδα

Η ομάδα διαβάζει το ποίημα του Κωστή Παλαμά [\[«Σαν των Φαιάκων το καράβι...»\]](#) με τη βοήθεια [του φύλλου εργασίας](#). Ο εκπαιδευτικός κατευθύνει την ομάδα στην ανάγνωση του εισαγωγικού σημειώματος δίνοντας στοιχεία ποιητικής του κειμένου, που βοηθούν στην κατανόησή του και ταυτόχρονα αναδεικνύουν τους άξονες ανάγνωσής του. Κατόπιν, ζητά από την ομάδα να υπογραμμίσει την πρόταση «[...] η παρνασιακή τελειότητα της μορφής ισορροπεί με τη στοχαστική και λυρική διάθεση [...]»³ και τον στίχο «Σαν των Φαιάκων το καράβ' η Φαντασία», και θέτει ως εισαγωγικό ερώτημα το εξής: Πού παραπέμπει η αναφορά στο καράβι των Φαιάκων; Οι απαντήσεις των μαθητών εισάγουν την έννοια του ταξιδιού. Η ανάγνωση-ταξίδι στον κόσμο του ποιήματος έχει ξεκινήσει και συνεχίζεται με τα ερωτήματα: Άραγε ποιος και πώς ταξιδεύει; Τι είδους ταξίδια πραγματοποιεί το ποιητικό υποκείμενο; Το ποίημα αναφέρεται σε ένα ταξίδι και η ομάδα το παρουσιάζει. Σημειώνει την πορεία που ακολουθείται από το ποιητικό υποκείμενο, τους κυριότερους σταθμούς του ταξιδιού και τις εμπειρίες που αποκομίζει από κάθε σταθμό.

³ Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας Α' Λυκείου, 419. Αθήνα: ΟΕΚΒ, 2001.

Στη συνέχεια, ο εκπαιδευτικός προτείνει στην ομάδα να χρησιμοποιήσει τον εννοιολογικό χάρτη, προκειμένου να παρουσιάσει το ταξίδι του ποιητικού υποκειμένου. Οι μαθητές τοποθετούν στον κεντρικό κόμβο το ποιητικό υποκείμενο/*Φαντασία* και δημιουργούν τους κόμβους-σταθμούς του ταξιδιού του, φροντίζοντας κάθε φορά να σημειώνουν τα χαρακτηριστικά του ταξιδιωτικού σταθμού, σύμφωνα με το κείμενο. Αποθηκεύουν τον εννοιολογικό χάρτη ως jpg.

Έχοντας παρουσιάσει το ταξίδι και τους σταθμούς του, η ομάδα διαβάζει πια το ίδιο το ταξίδι αναζητώντας τα χαρακτηριστικά του. Σημειώνει τον πρωτοπρόσωπο ποιητικό λόγο. Άρα ο ποιητής ταξιδεύει. Πώς; Η ομάδα απαντά: «με τη Φαντασία του». Τα μέλη της ομάδας αντιλαμβάνονται πια ότι το ταξίδι, που αποτύπωσαν λίγο πριν, πραγματοποιείται με τη δύναμη της ποιητικής φαντασίας. Η παρέμβαση του εκπαιδευτικού βοηθάει την ομάδα να κατανοήσει και να σημειώσει την αντίθεση, καθώς ο ποιητής ταξιδεύει νοερά. Ο ίδιος μένει αμετακίνητος, ασάλευτος. Ένας ασάλευτος ταξιδιώτης που, όμως, ταξιδεύει σε όλες τις ηπείρους και καταλήγει λέγοντας: «Και τι 'μαι; Χόρτο ριζωμένο σ' ένα σβόλο | απάνω, που ξεφεύγει κι απ' τα κλαδευτήρια».

Στο σημείο αυτό ο διδάσκων θέτει το ερώτημα: μπορείτε να συσχετίσετε τα χαρακτηριστικά των ταξιδιωτικών σταθμών του ποιητικού υποκειμένου με την προσωπικότητά του; Η ομάδα, με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, καλείται να συσχετίσει τα χαρακτηριστικά των ταξιδιωτικών σταθμών του ποιητή με την προσωπικότητά του. Ο εκπαιδευτικός περιμένει ότι σε αυτή την ερώτηση η ομάδα θα αντιμετωπίσει δυσκολίες, για αυτό παραπέμπει στο βιογραφικό σημείωμα του ποιητή θέτοντας ξανά το ερώτημα με μια μικρή αλλαγή στη διατύπωση: Ποια χαρακτηριστικά των πέντε ηπείρων, που αναφέρονται στο ποίημα, αν τα αποκωδικοποιήσετε, μπορούν να σας οδηγήσουν στα γνωρίσματα της προσωπικότητας του ποιητή;

Ο γραμματέας της ομάδας κρατάει σημειώσεις που θα τη βοηθήσουν στη δημιουργία του πορτρέτου του «ασάλευτου ταξιδευτή». Οι μαθητές, έχοντας αντιληφθεί τον συσχετισμό της ποιητικής προσωπικότητας με το ταξίδι επισημαίνουν

το ερώτημα «Και τι 'μαι;» και την απάντηση που δίνει το ίδιο το ποιητικό υποκείμενο με την λανθάνουσα παρομοίωση και μεταφορά των δύο επόμενων στίχων. Το ερώτημα και η απάντηση ολοκληρώνουν τη σκιαγράφιση της πολύμορφης προσωπικότητας του ποιητικού υποκειμένου.

Η ομάδα συντάσσει σε έγγραφο Word ένα κείμενο παρουσίασης του ασάλευτου ταξιδευτή, περίπου 100 λέξεων, με τίτλο και ενσωματωμένη εικόνα, συναφή με το περιεχόμενο του κειμένου. Ενώ η ομάδα συντάσσει το κείμενο, ο εκπαιδευτικός παρεμβαίνει με στόχο να βοηθήσει στην πληρέστερη παρουσίαση του ασάλευτου ταξιδευτή και προβάλλει με τον βιντεοπροβολέα στον πίνακα του εργαστηρίου διαφάνεια με τα παρακάτω λόγια του Κωστή Παλαμά: «Διαβάζω, θα πει ταξιδεύω. Οποιος τα καταφρονά τα βιβλία, καταφρονά τα ταξίδια. Ταξιδευτές και περιηγητές μπορεί να είναι του κάκου και για γέλια. Τα ταξίδια, ποτέ»⁴. Επειδή ο χρόνος μάλλον δεν θα είναι αρκετός, η σύνταξη του κειμένου μπορεί να ολοκληρωθεί την επόμενη ώρα.

Κατά την ανάγνωση του ποιήματος η ομάδα επεσήμανε τα πλούσια εκφραστικά μέσα του ποιητή. Τώρα, στη συζήτηση για την ποιητική του ποιήματος, η ομάδα ανακαλώντας τις γνώσεις της από την ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση» (θεματική ενότητα που διδάσκεται στην Α΄ Λυκείου) έχει τη δυνατότητα να αναζητήσει τη λειτουργία των εκφραστικών μέσων τόσο στο νοερό ταξίδι του ποιητή, που απλώνεται σε όλη την οικουμένη, όσο και στην επιστροφή του στην προσωπική του ύπαρξη. Έτσι, δημιουργεί έναν συγκεντρωτικό πίνακα των εκφραστικών μέσων και σημειώνει τη συμβολή του καθενός. Παράλληλα, τα μέλη της ομάδας, με την ανάκληση της γνώσης τους για το σονέτο και τον παρνασισμό, καθοδηγούμενα από τον εκπαιδευτικό, εντοπίζουν την ανατροπή της ποιητικής σύνταξης στο εξεταζόμενο σονέτο και τη σημειώνουν, προκειμένου να την παρουσιάσουν.

Με την ολοκλήρωση της ανάγνωσης του ποιήματος τα μέλη της ομάδας:

⁴ Παλαμάς 1928: 129 και [1966]: 113.

α) προετοιμάζονται για την παρουσίαση των δραστηριοτήτων τους στην ολομέλεια του τμήματος. Ειδικότερα, ολοκληρώνουν και παραδίδουν τις εργασίες τους (το πορτρέτο του ασάλευτου ταξιδιώτη και τον πίνακα των εκφραστικών μέσων) στον εκπαιδευτικό προς διόρθωση, προκειμένου να αποτελέσουν ένα μέρος του ηλεκτρονικού βιβλίου.

β) ολοκληρώνουν την ενημέρωση του ιστολογίου για τις εργασίες της ομάδας.

Β' Ομάδα

Η ομάδα διαβάζει το ποίημα [του Γιάννη Ρίτσου «Το εμβατήριο του Ωκεανού» \(απόσπασμα\)](#), με τη βοήθεια [του φύλλου εργασίας](#). Στην αρχή ο εκπαιδευτικός, με σύντομη εισήγηση σε μορφή εισαγωγικού σημειώματος, δίνει επιγραμματικά πληροφορίες για «Το εμβατήριο του Ωκεανού», προκειμένου να βοηθήσει στην κατανόηση του αποσπάσματος.

Στη συνέχεια, παραπέμπει την ομάδα [στο Λεξικό της κοινής νεοελληνικής](#), για να αναζητήσει τη σημασία των λέξεων *εμβατήριο* και *ωκεανός*. Τα μέλη της ομάδας, αφού διαβάσουν τα σχετικά λήμματα, σχολιάζουν τον τίτλο με βάση τα παρακάτω ερωτήματα που τους τίθενται: Τι μπορεί να δηλώνει η χρήση του όρου εμβατήριο στον τίτλο; Πώς ο συγκεκριμένος τίτλος συνδέεται με το περιεχόμενο του ποιήματος; Ο ωκεανός μπορεί να λειτουργεί συμβολικά; Αν ναι, τι συμβολίζει;

Ο γραμματέας της ομάδας κρατά σημειώσεις από τη συζήτηση που διεξάγεται. Αναμένεται οι απαντήσεις της ομάδας να αναδείξουν την έννοια του ταξιδιού. Προς την κατεύθυνση αυτή βοηθάει και η δημιουργία του συννεφόλεξου από τους μαθητές της ομάδας, που επιλέγουν τη διαδικτυακή εφαρμογή [Tagxedo](#) και διαμορφώνουν το σχήμα ένταξης του κειμένου, έτσι που να υποδηλώνει το ταξίδι. Έπειτα, αποθηκεύουν στον φάκελο του σεναρίου το συννεφόλεξο ως εικόνα jpg. Οι μαθητές όλων των ομάδων δεν ξεχνάνε το ψηφιακό βιβλίο, στο οποίο θα αποτυπώσουν τη διδακτική πορεία του σεναρίου μέσω των εργασιών τους.

Η δημιουργία του συννεφόλεξου και η ανάδειξη του ταξιδιού οδηγεί την ομάδα να αναζητήσει τους ταξιδευτές και το είδος του ταξιδιού. Για αυτό επισημαίνει την εναλλαγή τριτοπρόσωπου και πρωτοπρόσωπου ποιητικού λόγου, τοποθετεί το

ποιητικό υποκείμενο στο «εμείς» και εντοπίζει τα χαρακτηριστικά των ταξιδευτών κυκλώνοντας τα ρήματα, που αναδεικνύουν τις ενέργειές τους. Ποιοι είναι λοιπόν οι ταξιδευτές και τι είδους ταξίδι πραγματοποιούν; Οι μαθητές επισημαίνουν τους τέσσερις τελευταίους στίχους του αποσπάσματος ως άμεση απάντηση στα ερωτήματα. Η συζήτηση, που προκύπτει από τα παραπάνω ερωτήματα, οδηγεί στη σύνταξη ενός κειμένου παρουσίασης των ταξιδιωτών, με τίτλο και ενσωματωμένη εικόνα, συναφή με το πορτρέτο των ταξιδιωτών. Ενώ η ομάδα συντάσσει το κείμενο, ο εκπαιδευτικός παρεμβαίνει σημειώνοντας στον πίνακα του εργαστηρίου την άποψη: «Ο Οδυσσεύς του Ρίτσου [...] εκφράζει την παρορμητική ανάγκη για το ταξίδι»⁵, με στόχο να βοηθήσει στην πληρέστερη παρουσίαση των ταξιδιωτών και του ταξιδιού τους.

Στη συνέχεια, η ομάδα, διαβάζοντας το ποιητικό απόσπασμα, εντοπίζει τα εκφραστικά μέσα και τα σχήματα λόγου και σχολιάζει τον ρόλο τους, καθώς ο εμπλουτισμός του ποιητικού λόγου με τα συγκεκριμένα μέσα έχει ως αποτέλεσμα την ανάδειξη του λυρισμού των στίχων του και την σκιαγράφηση του ταξιδιού ως περιπλάνησης, αναζήτησης, χειραφέτησης των νέων και ως νοσταλγίας των γέρων ναυτικών. Στο σημείο αυτό, η παρέμβαση του εκπαιδευτικού υπενθυμίζει βασικά στοιχεία του μοντερνισμού και του υπερρεαλισμού και προτρέπει την ομάδα να ανακαλέσει τις σχετικές γνώσεις της από την ενότητα «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση» (θεματική ενότητα που διδάσκεται στην Α΄ Λυκείου). Η δημιουργία ενός πίνακα για τα εκφραστικά μέσα, όπου αυτά καταγράφονται και σημειώνεται για το καθένα ο ρόλος του, είναι το αποτέλεσμα και η απόδειξη ότι η ομάδα έχει κατανοήσει βασικά στοιχεία της ποιητικής του κειμένου.

Με την ολοκλήρωση της ανάγνωσης του ποιήματος τα μέλη της ομάδας: α) προετοιμάζονται για την παρουσίαση των δραστηριοτήτων τους στην ολομέλεια του τμήματος, β) παραδίδουν παράλληλα προς διόρθωση τις εργασίες τους στον εκπαιδευτικό, προκειμένου να προστεθούν στο υλικό του ηλεκτρονικού βιβλίου και γ) ολοκληρώνουν την ενημέρωση του ιστολογίου με τις εργασίες της ομάδας.

⁵ Κατσίκη-Γκίβαλου 1991: 122-126.

Γ' Ομάδα

Η ομάδα διαβάζει το ποίημα του [Οδυσσέα Ελύτη «Το τρελοβάπορο»](#), με τη [βοήθεια του φύλλου εργασίας](#) και ακούει τη [μελοποίησή του](#). Ο εκπαιδευτικός, απευθυνόμενος σε όλες τις ομάδες, αιτιολογεί την επιλογή του να ακουστεί η μελοποίηση του ποιήματος ως απόρροια της σημείωσης του ποιητή «Το τρελοβάπορο – Τραγούδι». Οι μαθητές πιθανόν να έχουν ακούσει τη συγκεκριμένη εκτέλεση, ωστόσο, ακούγοντας την ξανά τώρα, αντιλαμβάνονται την ενότητα στίχου και ήχου και προσλαμβάνουν τον ποιητικό λόγο πιο ολοκληρωμένα (:).

Ο διδάσκων, με σύντομη εισήγηση σε μορφή εισαγωγικού σημειώματος, δίνει πληροφορίες για την ποιητική συλλογή του Οδυσσέα Ελύτη *Ο Ηλιος ο ηλιάτορας*, στην οποία ανήκει και «Το τρελοβάπορο». Επισημαίνει πως η συλλογή εκδόθηκε το 1970 στον καιρό της δικτατορίας και προτρέπει την ομάδα να το σημειώσει.

Μετά τη σύντομη παρέμβαση του διδάσκοντος η ομάδα διαβάζει το ποιητικό κείμενο στο θεματικό πλαίσιο του ταξιδιού, των πολλαπλών νοημάτων του και του τρόπου, με τον οποίο το ταξίδι αναδεικνύει τις πολιτισμικές αξίες. Έτσι, ο τίτλος «Το τρελοβάπορο» και το πρώτο δίστιχο «Βαπόρι στολισμένο βγαίνει στα βουνά | κι αρχίζει τις μανούβρες “βίρα-μάνια”» θεωρεί ότι εισάγει τα μέλη της στην έννοια του ταξιδιού. Το ερώτημα που φυσικά προκύπτει, «Άραγε ποιος και πώς ταξιδεύει και τι είδους ταξίδι παρακολουθούμε;», οδηγεί την ομάδα σε ανταλλαγή απόψεων, τις οποίες ο γραμματέας καταγράφει. Ο διδάσκων περιμένει ότι οι απαντήσεις της ομάδας θα αναδείξουν το ταξίδι του βαποριού και θα επισημάνουν, σύμφωνα με το κείμενο, πως πρόκειται για ένα παράδοξο ταξίδι. Με παρέμβασή της ο εκπαιδευτικός προτρέπει την ομάδα να δημιουργήσει ένα συννεφόλεξο, καθώς η εφαρμογή του συμβάλλει στην ανάδειξη των λέξεων-κλειδιών του ποιήματος. Η ομάδα, χρησιμοποιώντας τη διαδικτυακή εφαρμογή [Tagxedo](#), επιλέγει το σχήμα, στο οποίο εντάσσεται το κείμενο, να είναι ένα βαπόρι. Αποθηκεύει στον φάκελο του σεναρίου το συννεφόλεξο ως εικόνα jpg, ενώ και οι μαθητές της συγκεκριμένης ομάδας δεν ξεχνάνε το ψηφιακό βιβλίο, όπου θα αποτυπώσουν τη διδακτική πορεία του σεναρίου μέσω των εργασιών τους.

Μετά τη δημιουργία του συννεφόλεξου ο διδάσκων ζητά από τους μαθητές να αναζητήσουν τους ταξιδευτές και να κατανοήσουν γιατί το ταξίδι είναι παράδοξο. Η ομάδα, αναζητώντας τις απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα με τη συνδρομή του εκπαιδευτικού, διαπιστώνει ότι το ποιητικό υποκείμενο περιγράφει το βαπόρι με λεπτομέρειες, έτσι που να δημιουργείται η ταυτότητα του βαποριού. Ο γραμματέας κρατά σημειώσεις από τη διεξαγόμενη συζήτηση και στη συνέχεια τα μέλη της ομάδας σε ένα έγγραφο Word δημιουργούν την «ταυτότητα» του βαποριού. Σ' αυτήν περιλαμβάνουν τα χαρακτηριστικά του, το υλικό της κατασκευής του, το πλήρωμά του και το χρονικό διάστημα των ταξιδιών του. Για τη φωτογραφία της ταυτότητας, επιλέγουν ένα από [τα κολάζ του Ελύτη](#).

Μετά τη δημιουργία της ταυτότητας του βαποριού, ο εκπαιδευτικός απευθύνεται στην ομάδα και της ζητά, αφού λάβει υπόψη της τον χρόνο γραφής της συλλογής, να προβληματιστεί πάνω στο ερώτημα: Ποια στοιχεία του ποιήματος συνηγορούν υπέρ της άποψης ότι το βαπόρι και το ταξίδι του λειτουργούν ως σύμβολα της Ελλάδας και της πορείας της; Μπορούμε να θεωρήσουμε το καράβι ως το γραμμικό σύμβολο της Ελλάδας, που αναπαράγει σε κάθε στιγμή την ιστορία της, τη φύση της, τη φυσιογνωμία της;

Για να βοηθήσει τη συζήτηση της ομάδας, προβάλλει στον πίνακα του εργαστηρίου διαφάνεια με τον λόγο του ποιητή «Εάν αποσυνθέσεις την Ελλάδα, στο τέλος θα δεις να σου απομένουν μια ελιά, ένα αμπέλι κι ένα καράβι, που σημαίνει, με άλλα τόσα την ξαναφτιάχνεις» και παραπέμπει στο [doodle](#) που δημιούργησε η Google τον Νοέμβριο του 2012 (2/11/2012), για να τιμήσει τα 101 χρόνια από τη γέννησή του. Ο γραμματέας της ομάδας κρατά σημειώσεις, προκειμένου οι μαθητές της να συντάξουν ένα κείμενο (80-100 λέξεων, έγγραφο Word). Αν, ωστόσο, η συζήτηση της ομάδας, όπως αναμένεται, έχει διάρκεια τέτοια που να μην επιτρέπει την ολοκλήρωση της σύνταξης του κειμένου τη συγκεκριμένη ώρα, μπορεί να ολοκληρωθεί και ασύγχρονα στο ιστολόγιο ή να αναλάβει ο γραμματέας της ομάδας και ένα μέλος της την ολοκλήρωσή του στο σπίτι. Στη συνέχεια, η ομάδα μελετά την ποιητική του ποιήματος. Αναφέρεται στη μορφή του και συγκεκριμένα στα δίστιχα

και στην ομοιοκαταληξία του. Παράλληλα, εντοπίζει τις εικόνες του ποιήματος και επισημαίνει, με τη βοήθεια του διδάσκοντος, τη σύζευξη αντιθετικών καταστάσεων σε αρκετές από αυτές, γεγονός που αναδεικνύει την αξία των συγκεκριμένων ποιητικών αναπαραστάσεων. Επίσης, ο διδάσκων προσδοκά οι μαθητές να επισημάνουν την τολμηρή φαντασία και τη λυρική διάθεση του ποιητή, την εναλλαγή του πρώτου ενικού και του πρώτου πληθυντικού προσώπου, τη χρήση των συμβόλων και, τέλος, τη μουσικότητα των στίχων με τη χρήση των παρηχήσεων.

Κατά συνέπεια, η ανάγνωση του ποιήματος έδωσε τη δυνατότητα στην ομάδα να επισημάνει τα εκφραστικά μέσα, που ο ποιητής χρησιμοποίησε, σημειώνοντας τον ρόλο τους στο παράδοξο ταξίδι του ελληνισμού διά μέσου του χρόνου. Για άλλη μια φορά ο εκπαιδευτικός υπογραμμίζει το γεγονός πως η ποίηση του Οδυσσέα Ελύτη στηρίζεται σε συνειρμούς εικόνων και σημειώνει ότι για τον Ελύτη τα κολάζ ήταν «συνεικόνες», υπήρξαν δηλαδή μια άλλη θέαση της ποίησης. Επειδή οι συνεικόνες του επικοινωνούν με την ποίησή του, παραπέμπει την ομάδα [στα κολάζ του ποιητή](#), για να γνωρίσουν τα μέλη της αυτή την επικοινωνία.

Και πάλι, ολοκληρώνοντας την ανάγνωση του ποιήματος, η ομάδα προετοιμάζεται για την παρουσίαση των δραστηριοτήτων της στην ολομέλεια του τμήματος, ενώ παραδίδει προς διόρθωση τις εργασίες της στον εκπαιδευτικό, προκειμένου να προστεθούν στο υλικό του ηλεκτρονικού βιβλίου, ενημερώνοντας παράλληλα το ιστολόγιο.

Δ' Ομάδα

Η δ' ομάδα διαβάζει το αφήγημα του [Δημήτρη Νόλλα «Η φεύγουσα κόρη»](#) από τη συλλογή *Μικρά ταξίδια* με τη βοήθεια [του φύλλου εργασίας](#). Η προσεκτική ανάγνωση του εισαγωγικού σημειώματος και η παρέμβαση του εκπαιδευτικού, που τονίζει ότι πρόκειται για «ταξιδιωτικές εντυπώσεις που αφορούν σε εσωτερικούς περιπάτους και λιγότερο σε χαρτογραφήσεις τόπων»⁶, θέση που σημειώνει και στον πίνακα του εργαστηρίου, προσδιορίζουν την προοπτική της ανάγνωσης του

⁶ Νόλλας [1998]: 12.

αφηγήματος. Ο διδάσκων επισημαίνει πως ο αφηγητής δεν χαρτογραφεί απλά τον τόπο, αλλά επιχειρεί τον δικό του προσωπικό, εσωτερικό περίπατο σε αυτόν.

Αρχικά, με τη βοήθεια του διδάσκοντος και με τη χρήση του [Google Earth](#), η ομάδα πραγματοποιεί μια εικονική περιήγηση στον γεωγραφικό και στη συνέχεια στον αρχαιολογικό χώρο της Ελευσίνας. Μετά την εικονική περιήγηση στον χώρο και την ιστορία, με την οποία η ομάδα πραγματοποιεί το δικό της «εικονικό» ταξίδι, ξαναδιαβάζει το αφήγημα και εντοπίζει εκείνα τα σημεία του κειμένου, στα οποία ο αφηγητής αναφέρεται στον τόπο. Ο διδάσκων προτρέπει τα μέλη της ομάδας να συζητήσουν τα σημεία που εντόπισαν και να γράψουν ένα σύντομο κείμενο-παρουσίαση της Ελευσίνας (έγγραφο Word), που να αποδίδει την οπτική με την οποία ο αφηγητής είδε τον χώρο. Για διευκόλυνση των μαθητών ο εκπαιδευτικός: α) θέτει προς συζήτηση τα ερωτήματα: Πού περιηγείται ο αφηγητής; Με ποιον τρόπο αφηγείται την περιήγησή του και γιατί επέλεξε αυτόν τον τρόπο αφήγησης; Ποια στοιχεία ιδεολογίας του αφηγητή μπορούμε να αντλήσουμε από την περιήγηση; και β) παραπέμπει τους μαθητές να διαβάσουν και να ακούσουν το ποίημα του [Νίκου Γκάτσου](#) «Ο εφιάλτης της Περσεφόνης».

Ο τίτλος του αφηγήματος είναι «Η φεύγουσα κόρη» και στην παράγραφο «Η φεύγουσα κόρη, παράσταση της Περσεφόνης [...] Φεύγει παραμένοντας, η φεύγουσα κόρη» ο αφηγητής δίνει την περιγραφή της. Ο εκπαιδευτικός παραπέμπει την ομάδα να γνωρίσει καλύτερα τη φεύγουσα κόρη μέσα από την έκδοση [Ελευσίνα, ο αρχαιολογικός χώρος και το μουσείο](#) (σ. 205-211). Στη συνέχεια, ο διδάσκων, αφού οι μαθητές γνωρίσουν τη φεύγουσα κόρη, παρεμβαίνει και θέτει το επόμενο βήμα της ομάδας, που είναι να αντιληφθεί τι έβλεπε ο αφηγητής στη φεύγουσα κόρη και έθεσε τον συγκεκριμένο τίτλο στο αφήγημα. Πώς ο αφηγητής συνδέει τη φεύγουσα κόρη με ένα ταξίδι αυτογνωσίας; Μπορούμε να τη διαβάσουμε ως ένα ταξίδι στην ελληνικότητα; Επισημαίνει και πάλι πως η παράγραφος του αφηγήματος, όπου ο αφηγητής δίνει την περιγραφή της φεύγουσας κόρης, και το εισαγωγικό σημείωμα είναι πολύτιμοι βοηθοί για την κατανόηση. Ο γραμματέας της ομάδας κρατάει σημειώσεις, καθώς το αποτέλεσμα του προβληματισμού και της συζήτησης η ομάδα

θα το αποτυπώσει σε ένα κείμενο που θα συντάξει (100-120 περίπου λέξεις, έγγραφο Word).

Με την ολοκλήρωση των εργασιών τους τα μέλη της ομάδας προετοιμάζονται για την παρουσίασή τους στην ολομέλεια του τμήματος. Παραδίδουν τις εργασίες τους στον εκπαιδευτικό προς διόρθωση, προκειμένου να προστεθούν στο υλικό του ηλεκτρονικού βιβλίου, ενημερώνοντας παράλληλα το ιστολόγιο.

Ε' Ομάδα

Η Ε' ομάδα διαβάζει το διήγημα του Κώστα Ακρίβου, «Ζώντα ζώα» από τη συλλογή *Αλλοδαπή*, με τη βοήθεια [του φύλλου εργασίας](#). Ο εκπαιδευτικός, με σύντομη εισήγηση σε μορφή εισαγωγικού σημειώματος, αναφέρεται στη συγκεκριμένη συλλογή διηγημάτων. Σημειώνει στον πίνακα του εργαστηρίου τα λόγια του δημιουργού «Μέχρι στιγμής έχω γράψει [...] και για την ατυχία να έχεις γεννηθεί διαφορετικός ή ξένος (ΑΛΛΟΔΑΠΗ) [...]»⁷, παραπέμποντας την ομάδα να διαβάσει και [να ακούσει](#) το παραδοσιακό ηπειρώτικο τραγούδι της ξενιτιάς [«Γιάννη μου, το μαντήλι σου»](#), που βρίσκεται στον επίλογο του διηγήματος. Προτρέπει τους μαθητές της ομάδας να παρατηρήσουν το σχέδιο της Βούλας Μούλου-Δούλη, που βρίσκεται στη συλλογή πριν το διήγημα και να καταγράψουν, ο καθένας χωριστά, σκέψεις και συναισθήματα που τους δημιουργούνται από την παρατήρηση του σχεδίου, την ακρόαση του τραγουδιού και την ανάγνωση του διηγήματος. Στη συνέχεια, ζητά από τα μέλη της ομάδας, με βάση όσα έχουν καταγράψει, να συζητήσουν, με την υπενθύμιση εκ μέρους της του θεματικού πλαισίου του ταξιδιού και των πολλών νοημάτων του, προκειμένου να απαντήσουν στο ερώτημα που θέτει: σε τι ταξίδι και ποιους ταξιδιώτες αναφέρεται το διήγημα;

Μετά τη διαπίστωση της ομάδας για το είδος του ταξιδιού ο διδάσκων θέτει τα εξής ερωτήματα: Από πού ξεκίνησαν οι ταξιδιώτες-μετανάστες και ποιος είναι ο προορισμός τους; Γιατί «άφησαν» τον τόπο τους; Ποια είναι τα πρόσωπα που ταξιδεύουν; Επιπλέον, προτρέπει τους μαθητές να δημιουργήσουν τη χρονογραμμή

⁷ <http://pandoxeio.com/2011/06/22/aithrio54akrivous/>

([Dipity](#), ή [Timetoast](#)) του ταξιδιού θέτοντας αρχικά την αφετηρία και τον προορισμό και προσθέτοντας στη συνέχεια: α) κάθε τοπικό προσδιορισμό του ταξιδιού, που αναφέρεται στο δήγημα και β) τα πορτρέτα των ταξιδιωτών και του οδηγού, προσδοκώντας με τη δημιουργία της χρονογραμμής και την ενσωμάτωση σε αυτή των πορτρέτων των ταξιδιωτών να αναδειχτεί η ιδεολογία του ταξιδιού (αξίες, προσδοκίες ή και το αντίθετο, έκπτωση αξιών κλπ.). Η διάταξη των πορτρέτων των ηρώων κατά μήκος της γραμμής μπορεί να οδηγήσει στην εμβάθυνση και κατανόηση του συγκεκριμένου ταξιδιού.

Προκειμένου οι μαθητές να διευκολυνθούν στη δημιουργία της χρονογραμμής, επιλέγουν να φτιάξουν πρώτα τα πορτρέτα των ταξιδιωτών και του οδηγού και στη συνέχεια να τα προσθέσουν στη χρονογραμμή. Αντλούν από το κείμενο τα στοιχεία για τις προσωπογραφίες. Ο διδάσκων προτρέπει τους μαθητές να εντοπίσουν και το δομικό σχήμα που χρησιμοποιεί ο αφηγητής, προκειμένου να περιγράψει τα πρόσωπα, και να το σημειώσουν.

Με την ολοκλήρωση της χρονογραμμής ο εκπαιδευτικός προτρέπει τους μαθητές να την παρατηρήσουν καλά, να ακούσουν ή να διαβάσουν και πάλι το τραγούδι, να ξαναδιαβάσουν τον τίτλο «Ζώντα ζώα» και να προβληματιστούν με βάση το εξής ερώτημα: Άραγε πρόκειται για ένα ταξίδι επιβίωσης; Ο διδάσκων περιμένει ότι η ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των μελών της ομάδας θα είναι ζωνρή, καθώς θα αναδείξει μια μορφή ταξιδιού που γεννά έντονο προβληματισμό και θέτει καίρια ερωτήματα για τον ανθρωπισμό σήμερα. Ο εκπαιδευτικός προτρέπει την ομάδα να συντάξει ένα άρθρο για το ιστολόγιο του μαθήματος, όπου θα καταθέτει την άποψή της για το ερώτημα.

Με την ολοκλήρωση των εργασιών, τα μέλη της ομάδας προετοιμάζονται για την παρουσίαση τους στην ολομέλεια του τμήματος. Παραδίδουν τις εργασίες τους στον εκπαιδευτικό προς διόρθωση, προκειμένου να προστεθούν στο υλικό του ηλεκτρονικού βιβλίου ενώ το ιστολόγιο ενημερώνεται από τον υπεύθυνο της ομάδας.

ΣΤ' Ομάδα

Η στ' ομάδα διαβάζει, με τη βοήθεια [του φύλλου εργασίας](#), το διήγημα του Αγγελου Τερζάκη «Τα καράβια» από τη συλλογή διηγημάτων *Απρίλης, το βιβλίο του γιου μου*. Ο εκπαιδευτικός, με σύντομη εισήγηση, αναφέρεται στη συλλογή διαβάζοντας από την εισαγωγή το παρακάτω απόσπασμα: «Οι σελίδες που ακολουθούν [...] είναι αφρονιφάδες αρπαγμένες σκορπιστά, μέσ' από τον κατρακυλιστό χείμαρρο του χρόνου που με ξεπέρασε και που με παρασέρνει [...] Και τώρα ας πάρει το λόγο η φωνή που ξεκινάει από μακριά, ψαχουλεύοντας το δρόμο της μέσ' από το σύθαμπο της μνήμης [...]»⁸. Ο διδάσκων σημειώνει την τελευταία πρόταση στον πίνακα και στη συνέχεια θέτει τα παρακάτω ερωτήματα: Ποιος τόπος περιγράφεται; Ποιες πληροφορίες μπορούμε να αντλήσουμε για αυτόν από το διήγημα;

Η ομάδα χρησιμοποιεί [το πρόγραμμα Google Earth](#) και πραγματοποιεί μια εικονική περιήγηση στον γεωγραφικό χώρο του Ναυπλίου και στις περιοχές που αναφέρονται στο κείμενο. Μετά την ολοκλήρωση της εικονικής περιήγησης, ο εκπαιδευτικός, υπενθυμίζοντας το θεματικό πλαίσιο του ταξιδιού καθώς και τα πολλά νοήματά του, θέτει τα εξής ερωτήματα: Γιατί το συγκεκριμένο διήγημα μπορούμε και το διαβάζουμε στο θεματικό πλαίσιο του ταξιδιού; Τι είδους ταξίδι είναι αυτό που αφηγείται και περιγράφει ο αφηγητής; Ο τρόπος που περιγράφει πού παραπέμπει; Ο γραμματέας κρατάει σημειώσεις και με την ολοκλήρωση της συζήτησης η ομάδα συντάσσει μία παράγραφο 60-80 λέξεων σε έγγραφο Word.

Η ανάγνωση του διηγήματος ανέδειξε τη χρήση πολλών εκφραστικών μέσων και σχημάτων λόγου ως βασικό χαρακτηριστικό της ποιητικής του. Προκειμένου οι μαθητές της ομάδας να κατανοήσουν τον ρόλο των εκφραστικών μέσων στη δημιουργία της ατμόσφαιρας του διηγήματος, ο διδάσκων θέτει το ερώτημα: Η χρήση τόσων εκφραστικών μέσων και σχημάτων λόγου μάς δίνει τη δυνατότητα να μιλήσουμε για «ποιητικότητα» στο διήγημα; Για να βοηθήσει τους μαθητές, τους προτρέπει να εντοπίσουν στο απόσπασμα του διηγήματος «είχε τρία πρόσωπα ο γιαιός μας [...] του ταξιδιού, του αγύριστου, του αιώνιου» τα εκφραστικά μέσα και

⁸ Τερζάκης [1946]: 11-13.

να συζητήσουν τον ρόλο τους. Η δημιουργία εξώφυλλου για το διήγημα ολοκληρώνει την ανάγνωσή του. Το εξώφυλλο πρέπει να αποτυπώνει την οπτική ανάγνωσης του διηγήματος και να περιέχει εικόνα και λόγο. Για τη σύνθεσή του ο εκπαιδευτικός προτείνει τη δημιουργία κολάζ (photocollage ή photovisi) ή, εναλλακτικά, τη χρήση φωτογραφίας ή πίνακα ζωγραφικής.

Η ομάδα ολοκληρώνει τις εργασίες της και προετοιμάζεται για την παρουσίασή τους στην ολομέλεια του τμήματος. Παραδίδει τις εργασίες της στον εκπαιδευτικό προς διόρθωση, προκειμένου να προστεθούν στο υλικό του ηλεκτρονικού βιβλίου, ενημερώνοντας παράλληλα το ιστολόγιο.

Καθώς εκτυλίσσεται η πορεία των συγκεκριμένων ωρών (3^η έως και 6^η), ο διδάσκων προτρέπει τους μαθητές να αποτυπώνουν αυτό που εισπράττουν από την ανάγνωση των κειμένων στον τοίχο («ρόλος στον τοίχο»). Έτσι, το χαρτί του μέτρου αναμένεται να έχει καλυφθεί με σχέδια, με εικόνες, με στίχους και με λέξεις που υποδηλώνουν το ταξίδι, τις μορφές του, το αξιακό του σύστημα.

7^η ώρα

Εργαζόμαστε στο εργαστήριο της πληροφορικής σε ομάδες. Είναι η ώρα που οι ομάδες παρουσιάζουν τις εργασίες τους. Η κάθε ομάδα έχει ολοκληρώσει τη μελέτη του κειμένου, που της έχει ανατεθεί, ενώ ο παρουσιαστής έχει οριστεί από την κάθε ομάδα. Μπορεί να είναι ο συντονιστής ή οποιοδήποτε μέλος της. Οι ομάδες έχουν συμφωνήσει και για τον τρόπο παρουσίασης. Έτσι, κάθε παρουσιαστής αναφέρει τον τίτλο του κειμένου και τον δημιουργό, το είδος του ταξιδιού, στο οποίο αναφέρεται το κείμενο, π.χ. ταξίδι αυτογνωσίας ή ταξίδι μετανάστευσης κλπ., ενώ παρουσιάζει επιγραμματικά όλες τις εργασίες της ομάδας και μία (όποια έχει επιλεγεί) αναλυτικά. Οι ομάδες εργασίας είναι έξι και ο διαθέσιμος χρόνος για καθεμιά τους υπολογίζεται γύρω στα έξι με επτά λεπτά. Ο χρόνος έχει γνωστοποιηθεί στις ομάδες από τον διδάσκοντα αρκετά νωρίς, έτσι ώστε να οργανώσουν κατάλληλα την παρουσίασή τους.

Αυτή πρέπει να είναι με τέτοιο τρόπο δομημένη, ώστε να φαίνεται για κάθε ομάδα τι διάβασε και πώς το διάβασε, αφενός ως προς το θεματικό πλαίσιο του

ταξιδιού και την ανάδειξη των πολιτισμικών αξιών, που αυτό φέρει, και αφετέρου αναφορικά με τον τρόπο που το λογοτεχνικό κείμενο φανερώνει τον κόσμο του ταξιδιού και το αξιακό του σύστημα στον αναγνώστη.

Η συμμετοχή των μελών όλων των ομάδων είναι απαραίτητη. Ο διδάσκων προτρέπει τους μαθητές, μετά την παρουσίαση της εργασίας κάθε ομάδας, να διατυπώνουν ερωτήματα, να ζητούν διευκρινίσεις, να τοποθετούνται σύντομα απέναντι στις θέσεις που άκουσαν, εκφράζοντας τη συμφωνία ή και τη διαφωνία τους. Με λίγα λόγια γίνεται ένα είδος αξιολόγησης της προσπάθειας της κάθε ομάδας.

Για τον σκοπό αυτό, μοιράζει ένα σύντομο [φύλλο αξιολόγησης](#) στην αρχή της ώρας, το οποίο οι μαθητές συμπληρώνουν, ενόσω παρακολουθούν την παρουσίαση.

Η κάθε ομάδα, με τις απαντήσεις που δίνει, αναγνωρίζει παραλείψεις και λάθη, διαπιστώνοντας αν θα μπορούσε να διαβάσει το κείμενο διαφορετικά. Κάνει δηλαδή την αυτοαξιολόγησή της. Έτσι, φανερώνεται εν μέρει και αν η εφαρμογή του σεναρίου πέτυχε τους στόχους της και σε ποιον βαθμό.

Στο τέλος της ώρας παραδίδονται στον διδάσκοντα οι εργασίες, που δεν είχαν παραδοθεί, προκειμένου η επιτροπή, η οποία έχει αναλάβει τη δημιουργία του ψηφιακού βιβλίου, αφού τις διαβάσει μία ακόμη φορά με τη βοήθεια του διδάσκοντος, να τις αποθηκεύσει σε αρχείο pdf και να τις ανεβάσει με το πρόγραμμα δημιουργίας ψηφιακού βιβλίου, που έχει επιλέξει ([FlipSnack](#) ή [Issuu](#)).

Ο τίτλος του ψηφιακού βιβλίου, που αποφασίζεται τη συγκεκριμένη ώρα, μπορεί να είναι και ο τίτλος του σεναρίου «*Ταξίδια εμπρός μου ζάνοιζαν τον κόσμο ολό*». Από την άλλη, οι εργασίες θα καταγραφούν ανά ομάδες, δηλαδή: Α' ομάδα, τα ονόματα των μαθητών που την αποτελούσαν, οι εργασίες τους στη συνέχεια, Β' ομάδα κ.ο.κ.

Γ' Φάση, μετά την ανάγνωση (8^η ώρα)

Στην γ' φάση, μετά την ανάγνωση (8^η ώρα), εργαζόμαστε στο εργαστήριο της πληροφορικής, σε ομάδες [με φύλλο εργασίας](#). Οι μαθητές, με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, υπομνηματίζουν ψηφιακά μέσω υπερδεσμών τα κείμενα που

διάβασαν, ποιητικά και πεζά. Ο διδάσκων, γνωρίζοντας πως «πολύ πιο οργανική καθίσταται η χρήση του επεξεργαστή όταν οι μαθητές καλούνται να επέμβουν στο λογοτεχνικό κείμενο υπομνηματίζοντάς το ψηφιακά με τη δημιουργία υπερδεσμών [...]»⁹, επιδιώκει τη δημιουργική, κριτική ανάγνωση των μαθητών, καθώς ο υπομνηματισμός περιέχει το στοιχείο της προσωπικής επιλογής. Οι μαθητές υπομνηματίζουν με λεκτικό κείμενο χρησιμοποιώντας [την Ανεμόσκαλα](#). Αναζητούν στο σύνολο του ποιητικού έργου συγκεκριμένες λέξεις ενός κάθε φορά ποιητή και μεταβαίνουν από τους στίχους στα ποιήματα. Από το σύνολο των λημμάτων επιλέγουν το ποίημα ή τον στίχο που τους αρέσει και δημιουργούν υπερδεσμό. Ο ψηφιακός υπομνηματισμός των κειμένων από τους μαθητές γίνεται στο θεματικό πλαίσιο του ταξιδιού, καθώς το τελευταίο και οι πολλαπλές όψεις του είναι ο συνεκτικός άξονας των κειμένων.

Ο διδάσκων, ήδη από την αρχή της εφαρμογής του σεναρίου, όπως αναφέρθηκε, έχει αποθηκεύσει την ηλεκτρονική μορφή των κειμένων. Επίσης, έχει φροντίσει να δείξει τον τρόπο του υπομνηματισμού, πριν την έναρξη του σεναρίου. Καθώς όμως ο χρόνος της μιας ώρας είναι πιεστικός, ο εκπαιδευτικός προτείνει συγκεκριμένα σημεία-λέξεις των κειμένων για υπομνηματισμό. Ίσως έτσι να περιορίζει λίγο την αρχική επιδίωξη της, δηλαδή τη δημιουργική, κριτική ανάγνωση των μαθητών, παρόλα αυτά, η συγκεκριμένη επιδίωξη υφίσταται, αφού η τελική επιλογή στίχων ή ποιημάτων είναι των μαθητών κάθε ομάδας.

Έτσι οι μαθητές υπομνηματίζουν τα κείμενα ως εξής:

Η Α΄ ομάδα υπομνηματίζει το ποίημα του Κωστή Παλαμά [«Σαν των Φαιάκων το καράβι...»] και τις λέξεις-σημεία *καράβι/α, τόπος/οι, ζωή, ταξίδι/ια*, με τη χρήση του ΣΠΑ του ποιητικού έργου του [Κ. Π. Καβάφη από την Ανεμόσκαλα](#).

Η Β΄ ομάδα το απόσπασμα από το έργο του Γιάννη Ρίτσου «Το εμβατήριο του Ωκεανού» και τις λέξεις-σημεία *θάλασσα, φεγγάρι, πολιτεία, τραγούδι*, με τη χρήση του ΣΠΑ του ποιητικού έργου του [Γιώργου Σεφέρη από την Ανεμόσκαλα](#).

⁹ Παντζαρέλας 2012: 16.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_pantzarelak_0.pdf

Η Γ΄ ομάδα υπομνηματίζει το ποίημα-τραγούδι του Οδυσσέα Ελύτη «Το τρελοβάπορο» και τις λέξεις-σημεία *όνειρο, ήλιος, ταξιδεύει/ουν, βαπόρι*, με τη χρήση του ΣΠΛ του ποιητικού έργου του [Κώστα Βάρναλη από την Ανεμόσκαλα](#).

Η Δ΄ ομάδα υπομνηματίζει από το αφήγημα του Δημήτρη Νόλλα, «Η φεύγουσα κόρη» την παράγραφο «Η Φεύγουσα Κόρη παράσταση της Περσεφόνης [...] Φεύγει παραμένοντας, η Φεύγουσα Κόρη» και τις λέξεις-σημεία: *κόρη, γη, φυγή, χαμόγελο, δέντρο*, με τη χρήση του ΣΠΛ του ποιητικού έργου του [Διονυσίου Σολωμού από την Ανεμόσκαλα](#).

Η Ε΄ ομάδα υπομνηματίζει από το διήγημα του Κώστα Ακρίβου «Ζώντα ζώα» την παράγραφο «Ο Καζίμ άντρας που το πρόσωπό του γυαλίζει [...] σε ψωμί και ελευθερία» και τις λέξεις-σημεία: *αγωνία, ποτάμι/ια, μάτια, ελευθερία*, με τη χρήση του ΣΠΛ του ποιητικού έργου [του Μανόλη Αναγνωστάκη από την Ανεμόσκαλα](#).

Τέλος, η ΣΤ΄ ομάδα από το διήγημα του Άγγελου Τερζάκη «Τα καράβια» υπομνηματίζει την παράγραφο «Τις νύχτες, όταν η προκυμαία σβηνότανε [...] του ταξιδιού, του αγύριστου, του αιώνιου» και τις λέξεις-σημεία: *λιμάνι, ουρανός, νύχτα, καημού*, με τη χρήση του ΣΠΛ του ποιητικού έργου [του Κώστα Καρυωτάκη από την Ανεμόσκαλα](#).

Οι μαθητές γνωρίζουν έτσι ένα ψηφιακό εργαλείο, [την Ανεμόσκαλα Συμφραστικοί Πίνακες Λέξεων για Μείζονες Νεοέλληνες Ποητές](#), και ενθαρρύνονται στην «άμεση και αδιαμεσολάβητη ανάγνωση του ποιητικού λόγου»¹⁰.

Η παρουσίαση των κειμένων, ποιητικών και πεζών, μετά τον υπομνηματισμό, βοηθάει τους μαθητές να κατανοήσουν πως δεν υπάρχει μία και μοναδική ανάγνωση αλλά πολλές και διαφορετικές, ακόμη και μέσα στο ίδιο θεματικό πλαίσιο.

¹⁰ Από το εισαγωγικό σημείωμα για την Ανεμόσκαλα.
<http://www.greek-language.gr/Resources/literature/tools/concordance/index.html>

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Α΄ ΦΑΣΗ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ (ΚΟΙΝΟ)

Εισαγωγικά: Με την Α΄ φάση του διδακτικού σεναρίου, με τίτλο τον στίχο του Κωστή Παλαμά «Ταξίδια εμπρός μου ξάνοιξαν τον κόσμο όλον», καλούμαστε σε μια πρώτη αναγνωστική προσπάθεια γνωριμίας με την έννοια του ταξιδιού ως θέματος και αφορμής για τη συγγραφή κειμένων. Έτσι, και το φύλλο εργασίας έχει μάλλον τον ρόλο «μιας πυξίδας» αυτής της αναγνωστικής προσπάθειας, που στηρίζει/οδηγεί τον προφορικό λόγο, τον οποίο αναπτύσσουμε με βάση τα επιλεγμένα προς ανάγνωση κείμενα.

1^η ώρα

Μάρω Δούκα «Ταξίδι με ποταμόπλοιο»

Ο εκπαιδευτικός διαβάζει με εκφραστική ανάγνωση το αυτοβιογραφικό αφήγημα της Μάρως Δούκα «Ταξίδι με ποταμόπλοιο». Η ανάγνωσή της προκαλεί σκέψεις και συναισθήματα στην ολομέλεια του τμήματος, που καλείται να τα εξωτερικεύσει απαντώντας στα ερωτήματα τα οποία ο διδάσκων θέτει για συζήτηση:

- ✚ Πού βρίσκεται η αφηγήτρια; Πού ταξιδεύει και με τι μέσον;
- ✚ Πώς θα χαρακτηρίζαμε το ταξίδι της αφηγήτριας;
- ✚ Τι γνώρισε η αφηγήτρια με αυτά τα ταξίδια; Ποιο ήταν το κέρδος του ταξιδιού;
- ✚ Πώς αιτιολογείται ο τίτλος του αφηγήματος «Ταξίδι με ποταμόπλοιο»;

Ατομική εργασία για το σπίτι

Μετά την ανάγνωση του αφηγήματος «Ταξίδι με ποταμόπλοιο», να φτιάξετε το εξώφυλλό του. Να φροντίσετε, ώστε το εξώφυλλο να ανταποκρίνεται στην προηγούμενη ανάγνωση.

2^η ώρα

Εισαγωγικά: Η δεύτερη ώρα της α' φάσης συνεχίζει την αναγνωστική μας προσπάθεια να γνωρίσουμε το ταξίδι ως θέμα και αφορμή για τη συγγραφή κειμένων και παράλληλα επιδιώκει να αντιληφθούμε πως κάθε ταξίδι στην κυριολεκτική ή και μεταφορική χρήση της έννοιας πλουτίζει τον ταξιδιώτη με εμπειρίες και γνώσεις.

Α. Ζαχαρίας Παπαντωνίου, «Το άρρωστο άλογο» (15 λεπτά)

Ο εκπαιδευτικός διαβάζει το κείμενο του Ζαχαρία Παπαντωνίου «Το άρρωστο άλογο» και προτρέπει τους μαθητές να συζητήσουν για το ταξίδι του αλόγου με τα ερωτήματα που θέτει:

- ✚ Πού ταξίδευε το άλογο και με ποιον τρόπο;
- ✚ Τι είδε το άλογο στα ταξίδια του;

- ✚ Ποιες ομοιότητες εντοπίζετε ως προς το ταξίδι στο αφήγημα της Μάρως Δούκα και στο πεζοτράγουδο του Ζαχαρία Παπαντωνίου;

Β. Αλμπέρτο Γρανάδο, *Ταξιδεύοντας με τον Che* (20 -25 λεπτά)

Με τη χρήση του βιντεοπροβολέα παρακολουθούμε ένα σύντομο απόσπασμα από το τέλος της ταινίας *Ημερολόγια μοτοσυκλέτας του Βάλτερ Σάλες* (διάρκεια 3. 34') με την υπογράμμιση από τον διδάσκοντα η παρακολούθηση του βίντεο να γίνει με ιδιαίτερη προσοχή.

Διαβάζουμε τα αποσπάσματα από το ημερολόγιο του Αλμπέρτο Γρανάδο, *Ταξιδεύοντας με τον Che*.

Ο εκπαιδευτικός μάς προτρέπει να συζητήσουμε με βάση τα εξής ερωτήματα:

- ✚ Πώς γεννήθηκε η ιδέα του ταξιδιού στον αφηγητή και τι σήμαινε το ταξίδι για αυτόν και την οικογένειά του;
- ✚ Πώς θα χαρακτηρίζατε το ταξίδι του αφηγητή;
- ✚ Στο βίντεο ένας από τους δύο ήρωες αναφέρει « [...] Αυτή η περιπλάνηση στην Αμερική με άλλαξε περισσότερο από όσο φανταζόμουν. Δεν είμαι πια εγώ [...] δεν είμαι αυτός που ήμουν [...]» Πώς θα σχολιάζατε τη φράση; Γιατί τον άλλαξε το ταξίδι;

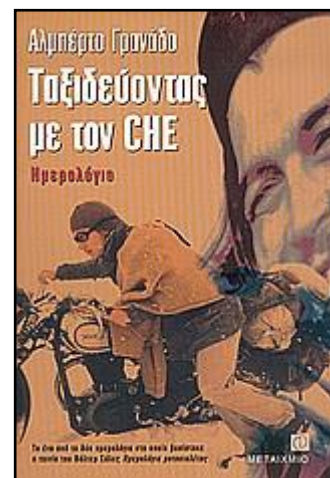
Ατομική εργασία για το σπίτι

Με την ολοκλήρωση του διδακτικού δίωρου της α' φάσης, πριν την ανάγνωση, γράφετε για το ιστολόγιο του μαθήματος ένα άρθρο με ενδεικτικό τίτλο «Όλον αυτόν τον καιρό που ταξιδεύαμε...»

Προϋποθέσεις συγγραφής του: α) να περιλαμβάνει λέξεις (ή κάποιες από τις λέξεις): *ταξίδι, ταξιδιώτης, περιπλάνηση, αναζήτηση, αλλαγή, όνειρο, μνήμη, χαρά, ικανοποίηση* και το περιεχόμενό του να ανταποκρίνεται σε όσα συζητήθηκαν στην τάξη,

β) να γραφεί σε έγγραφο Word, με γραμματοσειρά Times New Roman 12, σε πλήρη στοίχιση και με διάστιχο 1,5.

Β΄ ΦΑΣΗ-ΚΥΡΙΩΣ ΑΝΑΓΝΩΣΗ (4^η, 5^η και 6^η ώρα)

Α΄ Ομάδα

Κωστής Παλαμάς [«Σαν των Φαιάκων το καράβι ...»]

Εισαγωγικά:

Α. Διαβάζουμε [το εισαγωγικό σημείωμα του σχολικού εγχειριδίου](#) για τις *Πατρίδες* του Κωστή Παλαμά και υπογραμμίζουμε το σημείο «Με τα ποιήματά του αυτά ο Παλαμάς, σε μια πορεία μέσα από τον τόπο και το χρόνο, αποκαλύπτει και αναλύει την πολυδιάστατη προσωπικότητά του και τα μυστικά της ποιητικής του τέχνης. **Οι Πατρίδες είναι οι τόποι, όπου πραγματικά έζησε ή ταξίδεψε με την ποιητική του φαντασία...**»

Β. Ξαναδιαβάζουμε τις σκέψεις του Κωστή Παλαμά:

«Διαβάζω, θα πει ταξιδεύω. Όποιος τα καταφρονά τα βιβλία, καταφρονά τα ταξίδια. Ταξιδευτές και περιηγητές μπορεί να είναι του κάκου και για γέλια. Τα ταξίδια, ποτέ»¹¹.

«Τα ταξίδια είναι της φαντασίας το χτένισμα, το καθάρισμα και το μοσκοβόλισμα»¹².

Γ. Απαντάμε συζητώντας στα ερωτήματα που έθεσε ο διδάσκων: Άραγε ποιος και πώς ταξιδεύει; Τι είδους ταξίδια πραγματοποιεί το ποιητικό υποκείμενο;

1^η δραστηριότητα

Αναδεικνύουμε το ταξίδι του ποιητικού υποκειμένου με τη χρήση του [εννοιολογικού χάρτη](#) δημιουργώντας τους κόμβους-σταθμούς του ταξιδιού του. Σημειώνουμε τα χαρακτηριστικά κάθε ταξιδιωτικού σταθμού σύμφωνα με το ποιητικό κείμενο.

¹¹ Παλαμάς 1928: 129 και [1966]: 113.

¹² Παλαμάς 1928 και [1966]: 41.

2^η δραστηριότητα

Διαβάζουμε με προσοχή [το βιογραφικό σημείωμα του ποιητή](#) και ξαναδιαβάζουμε τους στίχους

Ταξίδια εμπρός μου ξάνοιζαν τον κόσμο όλο.

Και τι 'μαι; Χόρτο ριζωμένο σ' ένα σβόλο

απάνω, που ξεφεύγει κι απ' τα κλαδευτήρια.

Επίσης, συμβουλευόμαστε τις σημειώσεις του γραμματέα της ομάδα μας, που προέκυψαν από τη συζήτηση με βάση το παρακάτω ερώτημα: Ποια χαρακτηριστικά των ταξιδιωτικών σταθμών, που αναφέρονται στο ποίημα, αν τα αποκωδικοποιήσετε, μπορούν να σας οδηγήσουν στην προσωπικότητα του ποιητή;

Στη συνέχεια, συντάσσουμε ένα άρθρο-πορτρέτο του «ασάλευτου ταξιδιώτη». Στο κείμενο ενσωματώνουμε και εικόνα, που να συνάδει με το περιεχόμενό του.

Να γραφεί σε έγγραφο Word, με γραμματοσειρά Times New Rom 12, σε πλήρη στοίχιση και με διάστιχο 1,5.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3^η δραστηριότητα

Παρουσιάζουμε την ποιητική του ποιήματος συμπληρώνοντας τον παρακάτω πίνακα:

Κωστής Παλαμάς, [«Σαν των Φαιάκων το καράβι...»]

Τα εκφραστικά μέσα του ποιήματος	Η συμβολή τους
Παρομοιώσεις	
Προσωποποιήσεις	
Μεταφορές	
Εικόνες	

Ολοκληρώνουμε την παρουσίαση της ποιητικής του κειμένου αιτιολογώντας τον χαρακτηρισμό του ως σονέτου. Ποια από τα χαρακτηριστικά του συγκεκριμένου ποιητικού είδους εντοπίζουμε στο ποίημα;

Κωστής Παλαμάς, [«Σαν των Φαιάκων το καράβι...»]

Σονέτο – τα χαρακτηριστικά του

Επιβεβαίωση από το ποίημα

Έχει πάντα 14 στίχους
(δεκατετράστιχο).

Αποτελείται από δυο τετράστιχες και
δυο τρίστιχες στροφές.

Οι πρώτοι οκτώ στίχοι εισάγουν ένα
πρόβλημα και οι επόμενοι έξι
περιέχουν τη λύση του προβλήματος ή
επαναλαμβάνουν το θέμα που θίγεται
επεκτείνοντάς το.

Ο ένατος στίχος είναι πάντα
μεταβατικός, από το πρόβλημα στη
λύση. Ο τελευταίος στίχος συνήθως
είναι η κορύφωση του ποιήματος.

Η ομοιοκαταληξία είναι πάντα πλούσια
και φροντισμένη.

Το μέτρο είναι ιαμβικό με
ενδεκασύλλαβο στίχο.

- ✓ Το άρθρο-πορτρέτο του «ασάλευτου ταξιδιώτη» και οι συμπληρωμένοι πίνακες, αφού παρουσιαστούν στην ολομέλεια του τμήματος, αναρτώνται και στο ιστολόγιο από τον υπεύθυνο της ομάδας.

Β' Ομάδα

Γιάννης Ρίτσος, «Το εμβατήριο του Ωκεανού» (απόσπασμα)

Εισαγωγικά: Το χρονικό διάστημα 1937-1943 «είναι για τον Γιάννη Ρίτσο η περίοδος της λυρικής έκρηξης. Ένας μοντέρνος λυρισμός, σε ελεύθερο στίχο, όπου η μουσική ροή και τα ενσωματωμένα στοιχεία του υπερρεαλισμού πειθαρχούν στον ειρμό του αισθήματος και του στοχασμού [...] Στο *Εμβατήριο του Ωκεανού* (1939-1940) το όνειρο του μεγάλου ταξιδιού τρέφεται με μνήμες του μονεμβασιώτικου βράχου [...]»¹³.

1^η δραστηριότητα

Ο τίτλος «Το Εμβατήριο του Ωκεανού» είναι η αφορμή για να καταθέσουμε με προφορικό λόγο τις σκέψεις μας απαντώντας σε μια σειρά ερωτημάτων: τι μπορεί να δηλώνει η χρήση του όρου εμβατήριο στον τίτλο και πώς ο

συγκεκριμένος τίτλος συνδέεται με το περιεχόμενο του ποιήματος; Ο ωκεανός μπορεί να λειτουργεί συμβολικά και, αν ναι, τι συμβολίζει; Επιδίωξή μας είναι να αναδείξουμε την έννοια του ταξιδιού.

Επιλέγουμε τη διαδικτυακή [εφαρμογή Tagxedo](#) και δημιουργούμε το συννεφόλεξο των απαντήσεων. Διαμορφώνουμε με τέτοιο τρόπο το σχήμα όπου εντάσσουμε το κείμενο, ώστε να υποδηλώνει το ταξίδι.

Αποθηκεύουμε το συννεφόλεξο ως εικόνα jpg.

2^η δραστηριότητα

Στο απόσπασμα που διαβάζουμε από «Το Εμβατήριο του Ωκεανού» η θάλασσα τόσο για τους γέροντες ναυτικούς όσο και για τους έφηβους ταυτίζεται με το ταξίδι. Οι γέροι

¹³ Προκοπάκη 2000: 12-13.

ναυτικοί, αντικρίζοντας τη θάλασσα, κατακλύζονται από νοσταλγία για τα ταξίδια που έκαναν, ενώ οι έφηβοι νιώθουν να τους καλεί η θάλασσα σε ταξίδι αναζήτησης, ανεξαρτησίας και ελευθερίας.

Ποιοι είναι οι ταξιδευτές-εμείς, τι είδους ταξίδι πραγματοποιούν και ποιο είναι το χαρακτηριστικό γνώρισμα του;

Λαμβάνοντας υπόψη και τους τέσσερις τελευταίους στίχους του αποσπάσματος, συντάσσουμε ένα άρθρο-πορτρέτο των ταξιδιωτών (100-120 λέξεις).

Στο κείμενο ενσωματώνουμε και εικόνα που να συνάδει με το περιεχόμενό του. Το κείμενο να γραφεί σε έγγραφο Word, με γραμματοσειρά Times New Roman 12, σε πλήρη στοίχιση και με διάστιχο 1,5.

.....

.....

.....

.....

.....

3^η δραστηριότητα

Παρουσιάζουμε την ποιητική του ποιήματος συμπληρώνοντας τον παρακάτω πίνακα:

Γιάννης Ρίτσος, «Το Εμβατήριο του Ωκεανού» (απόσπασμα)

Τα εκφραστικά μέσα του ποιήματος	Η συμβολή τους
Παρομοιώσεις	
.....	
.....	
.....	

Προσωποποιήσεις

.....

.....

.....

Εικόνες

.....

.....

.....

Μεταφορές

.....

.....

.....

Σχήματα λόγου

.....

.....

.....

Ποια από τα παρακάτω γνωρίσματα του μοντερνισμού συναντάμε στο απόσπασμα;

Γιάννης Ρίτσος, «Το Εμβατήριο του Ωκεανού» (απόσπασμα)

Η συμφιλίωση του θέματος με την απόλυτη καθαρότητα της εικόνας

Μια εγγενής μουσικότητα που αναβλύζει απευθείας από τον ποιητικό λόγο

Η αναπόληση του παρελθόντος με ένα αίσθημα μελαγχολίας, που οφείλεται στην κατάκτηση της αυτογνωσίας και στην αναζήτηση μιας αυθεντικής ζωής.

Η επιθυμία για απελευθέρωση της ατομικότητας του ανθρώπου.

Η συνειρμική λειτουργία της μνήμης

Η ερμητικότητα, η σκοτεινότητα, η αφαίρεση και το δραματικό στοιχείο της γραφής

Η επιλογή μορφικών ελευθεριών

Λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που σημειώσατε για την ποιητική του ποιήματος, μπορείτε να επιβεβαιώσετε την άποψη «ένας μοντέρνος λυρισμός, σε ελεύθερο στίχο, όπου η μουσική ροή και τα ενσωματωμένα στοιχεία του υπερρεαλισμού πειθαρχούν στον ειρμό του αισθήματος και του στοχασμού [...]»¹⁴ για το απόσπασμα από *Το Εμβατήριο του ωκεανού*;

.....

.....

.....

.....

.....

- ✓ Τα κείμενα των απαντήσεων, η εικόνα του συννεφόλεξου και οι συμπληρωμένοι πίνακες, αφού παρουσιαστούν στην ολομέλεια του τμήματος, αναρτώνται και στο ιστολόγιο από τον υπεύθυνο της ομάδας.

¹⁴ Προκοπάκη 2000: 12-13.

Γ' Ομάδα

Οδυσσέας Ελύτης, «Το τρελοβάπορο»

Εισαγωγικά: Το ταξίδι, ως κυρίαρχο στοιχείο της ζωής του Ελληνισμού από τον Όμηρο μέχρι σήμερα, είναι στοιχείο και της ελληνικής ποίησης. Ο Οδυσσέας Ελύτης, με υπερρεαλιστικό

λόγο, αναφέρεται στην Ελλάδα που ταξιδεύει σε όλους τους χρόνους και σε όλες τις εποχές με βοηθό τον «Ηλιο τον ηλιάτορα». Το ελληνικό έθνος, σύμφωνα με τον ποιητή, ταξιδεύει με ένα τρελοβάπορο, συνεχίζοντας να υπάρχει παρά την τρελή πορεία του καραβιού.

1^η δραστηριότητα

Η ανάγνωση του ποιήματος και η αναζήτηση για τους ταξιδευτές του παράδοξου ταξιδιού είναι η αφορμή βάσει της οποίας αναπτύσσεται στην ομάδα η συζήτηση, που αναδεικνύει τις απόψεις των μαθητών για το συγκεκριμένο θέμα, ενώ παράλληλα οδηγεί στη δημιουργία της ταυτότητας του βαποριού.

Δημιουργούμε την ταυτότητα του βαποριού σε έγγραφο Word. Σ' αυτήν συμπεριλαμβάνουμε τα χαρακτηριστικά του βαποριού, το υλικό της κατασκευής του, το πλήρωμά του καθώς και το χρονικό διάστημα των ταξιδιών του.

Στη θέση της φωτογραφίας της ταυτότητας ενσωματώνουμε [ένα από τα κολάζ του Ελύτη](#).

Για το κείμενο της ταυτότητας σε έγγραφο Word, η ομάδα επιλέγει την γραμματοσειρά Times New Roman 12 για τους πεζούς χαρακτήρες και 14 για τα κεφαλαία γράμματα, με στοίχιση στα αριστερά και διάστιχο 1,5.

2^η δραστηριότητα

Α. Ποια από τα παρακάτω γνωρίσματα του υπερρεαλισμού συναντάμε στο ποίημα;

Οδυσσέας Ελύτης, «Το τρελοβάπορο»

Το σπάσιμο της παραδοσιακής μορφής του στίχου και του λογικού ειρμού.

Η τυχαία καταγραφή ελεύθερων συνειρμών και η απελευθέρωση του υποσυνειδήτου. Έμφαση στις αισθήσεις.

Η αχαλίνωτη φαντασία, η κρυστάλλινη διαύγεια των εικόνων και η δυναμικότητα των λέξεων. Η μαγεία των λέξεων.

Η επιστροφή στον έρωτα, τη φύση και τη χαρά της ζωής.

Η αστιξία ή ακανόνιστη στίξη

Β. Στα ποιήματα του Οδυσσέα Ελύτη οι

εικόνες όμοιες μεταξύ τους και όμως διαφορετικές, εικόνες παρεμφερείς, εικόνες που διασταυρώνονται, εικόνες που παρατάσσονται, εικόνες αντίθετες, εικόνες επεξηγηματικές άλλων, εικόνες επαναληπτικές, εικόνες, τέλος, ρομαντικές, συμβολικές, αλληγορικές, κλασικές ή και απλά περιγραφικές, εκτοξεύονται σαν αυτοτελείς οπτικές οντότητες μέσα από τη βούληση της αυτογέννητης έμπνευσής του¹⁵,

για να μεταφέρουν μηνύματα στον αναγνώστη.

Έχοντας διαβάσει το ποίημα «Το τρελοβάπορο» από τη συλλογή *Ο Ήλιος ο ηλιάτορας*, γράφουμε μια παράγραφο (περίπου 60 λέξεις) για τις εικόνες του ποιήματος και τον ρόλο τους.

.....

.....

.....

.....

3^η δραστηριότητα

Η ανάγνωση του ποιήματος από την ομάδα για τρεις διδακτικές ώρες ανέδειξε το ταξίδι του τρελοβάπορου. Ένα παράδοξο ταξίδι για πολλά χρόνια με δυσκολίες και όμως «μπήκαμε μέσα σε όλα και περάσαμε», όπως ο ποιητής σημειώνει.

Η ομάδα συντάσσει ένα κείμενο-απάντηση (100-120 λέξεις) στο ερώτημα: Μπορούμε να θεωρήσουμε το καράβι ως γραμμικό σύμβολο της Ελλάδας, που αναπαράγει σε κάθε στιγμή την ιστορία της, τη φύση της, τη φυσιογνωμία της;

Το κείμενο να γραφεί σε έγγραφο Word, με γραμματοσειρά Times New Roman 12, σε πλήρη στοίχιση και με διάστιχο 1,5.

¹⁵ Καραντώνης 1983: 38-39.

.....

.....

.....

- ✓ Η ταυτότητα του βαποριού αλλά και τα κείμενα για τις εικόνες και τον ρόλο τους καθώς και για το καράβι και το ταξίδι του ως σύμβολο της ιστορικής πορείας της Ελλάδας, αφού παρουσιαστούν στην ολομέλεια του τμήματος, αναρτώνται και στο ιστολόγιο από τον υπεύθυνο της ομάδας.

Δ' Ομάδα

Δημήτρη Νόλλα «Η φεύγουσα κόρη»

Εισαγωγικά: Τα *Μικρά ταξίδια* του Δημήτρη Νόλλα είναι μια συλλογή αφηγημάτων που, όπως ο ίδιος σημειώνει, «ο πυρήνας των κειμένων βασίζεται σε ημερολογιακές σημειώσεις, που κράτησα από τον Ιανουάριο του 1991 μέχρι την άνοιξη που μας πέρασε. Τα περισσότερα ήταν ταξίδια του χειμώνα· το κρύο αναδεικνύει τα αληθινά, πραγματικά πρόσωπα των ανθρώπων [...]»¹⁶. Ο Δ. Νόλλας καταγράφει προσωπικά συναισθήματα και εντυπώσεις από τα ταξίδια. Θέλει να μιλήσει για όσα ένωσε, για την περιπέτεια.

«Το ταξίδι είναι ευκαιρία για πολλές σκέψεις γύρω από ποικίλα ζητήματα: [...] για τη λογοτεχνία, την ποίηση και τους τεχνίτες τους, για τον συγγραφέα και το κοινό του, για τον συγγραφέα σε σχέση με το κοινό του [...] και πολλά άλλα. Έτσι κι αλλιώς το περισσότερο τα έργα των ανθρώπων»¹⁷.

1^η δραστηριότητα

Γράφει στον πρόλογο του αφηγήματος ο Δ. Νόλλας: «Ένα μολυβένιο χειμωνιάτικο πρωινό από την Πειραιώς στην Ιερά Οδό, διασχίζοντας το Αιγάλεω, το Χαϊδάρι, το Δαφνί και πιο πέρα τον Σκαρामαγκά και τη λίμνη Κουμουνδούρου, μέχρι την Ελευσίνα. Με το λεωφορείο της γραμμής. Μεγάλη απόλαυση να σε ταξιδεύουν [...]».

Με τη χρήση του [Google Earth](https://www.google.com/earth/) πραγματοποιούμε εικονική περιήγηση στην Ελευσίνα. Αρχικά στον γεωγραφικό και στη συνέχεια στον αρχαιολογικό χώρο της.

¹⁶ Νόλλας 1999 [1998]: 11.

¹⁷ Τριανταφύλλου 1999.

Στην εικονική μας περιήγηση μάς συνοδεύει η μουσική του Μάνου Χατζιδάκι για το ποίημα του Νίκου Γκάτσου «[Ο εφιάλτης της Περσεφόνης](#)».

2^η δραστηριότητα

Διαβάζουμε το αφήγημα και εντοπίζουμε τα σημεία, στα οποία ο αφηγητής αναφέρεται στον τόπο. Αφού συζητήσουμε τα σημεία με την επιδίωξη να αναδείξουμε τον αφηγηματικό τρόπο της περιήγησης, συντάσσουμε ένα κείμενο, παρουσίαση της Ελευσίνας με τον «φακό» του αφηγητή.

.....

.....

.....

.....

Γράφουμε το κείμενο σε έγγραφο Word, με γραμματοσειρά Times New Roman 12, σε πλήρη στοίχιση και με διάστιχο 1,5.

3^η δραστηριότητα

Στην παρακάτω παράγραφο του αφηγήματος ο αφηγητής περιγράφει τη φεύγουσα κόρη: «Η Φεύγουσα Κόρη, παράσταση της Περσεφόνης τη στιγμή που προσπαθεί να την αρπάξει ο Πλούτων. [...] “Δεν μ’ αρέσει αυτό που πρόκειται να μου συμβεί, αλλά και δεν πρόκειται να εξαφανιστώ από προσώπου γης για να μην το πάθω”. Φεύγει παραμένοντας, η Φεύγουσα Κόρη»¹⁸.

Διαβάζουμε για τη Φεύγουσα Κόρη και στην έκδοση [Ελευσίνα, ο αρχαιολογικός χώρος και το μουσείο](#) (σ. 205-211), με την επιδίωξη να τη γνωρίσουμε καλύτερα.

Ξαναθυμόμαστε και τη σημείωση του Δ. Νόλλα «οι ταξιδιωτικές εντυπώσεις περισσότερο αφορούν σε εσωτερικούς περιπάτους και λιγότερο σε χαρτογραφήσεις τόπων»¹⁹.

¹⁸ Νόλλας 1999: 76-77.

¹⁹ Νόλλας 1999: 77. Βλ. και στο *Ο λόγος ανάγκη της ψυχής, Κείμενα Λογοτεχνίας Β΄ Γυμνασίου*, (ενότητα «Το ταξίδι στη Λογοτεχνία»), 25-26. Παιδαγωγικό Ινστιτούτου Κύπρου.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω και το σημείο της παραγράφου «[...] Μια φυγή που δεν θέλει εντέλει να τα καταφέρει. Σαν να λέει, “Δεν μ’ αρέσει αυτό που πρόκειται να μου συμβεί, αλλά και δεν πρόκειται να εξαφανιστώ από προσώπου γης για να μην το πάθω”. Φεύγει παραμένοντας, η Φεύγουσα Κόρη», μπορούμε να διαβάσουμε το γυναικείο άγαλμα της Φεύγουσας Κόρης ως ένα ταξίδι στην ελληνικότητα από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα; Αν ναι, γιατί;

.....
.....
.....
.....

Γράφουμε το κείμενο με τη μορφή άρθρου και τίτλο «Η Φεύγουσα Κόρη και το ταξίδι της στην ελληνικότητα» (περίπου 100-120 λέξεις), με γραμματοσειρά Times New Roman 12, σε πλήρη στοίχιση και με διάστιχο 1,5.

- ✓ Τα κείμενα της 2^{ης} και 3^{ης} δραστηριότητας, αφού παρουσιαστούν στην ολομέλεια του τμήματος, αναρτώνται και στο ιστολόγιο από τον υπεύθυνο της ομάδας.

Ε΄ Ομάδα

Κώστας Ακρίβος, «Ζώντα ζώα»

Εισαγωγικά: Το ταξίδι γίνεται επιβίωση και ο ταξιδιώτης μετανάστης, όταν συναρτάται με κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες. Ένα σκληρό ταξίδι επιβίωσης παρακολουθούμε διαβάζοντας το διήγημα «Ζώντα ζώα» του Κώστα Ακρίβου.

1^η δραστηριότητα

Μέσα στο φορτηγό

κλειστό Volkswagen με την επιγραφή ΖΩΝΤΑ ΖΩΑ στο πλάι της καρότσα μια ομάδα ανθρώπων ο Καζίμ από το Κουρδιστάν, δυο μικρές Ταϊλανδέζες, ο

Χασάν, ο Μαγκντί με τη γυναίκα και το γιο του από τη χώρα του Χομείνι, η Γκαμπριέλα από το Βουκουρέστι, τέσσερις μελαψοί άνδρες από το Πακιστάν, τη Σρι Λάνκα «κυκλώνονται από τα όνειρα μιας καλύτερης ζωής και χαιρόνται προκαταβολικά για τη φιλοξενία που

*θα τους προσπορίσει αυτός ο νέος τόπος. Στο μυαλό τους δεν χωρά η εικόνα του μέλλοντος, όταν θα σκυλιάζουν από την πολλή δουλειά [...]*²⁰.

Χρησιμοποιώντας το πρόγραμμα παρουσίασης (PowerPoint) δημιουργούμε τα πορτρέτα αυτών των ανθρώπων με στοιχεία που αντλούμε από το κείμενο. Σε κάθε διαφάνεια ενσωματώνουμε, μαζί με το λεκτικό κείμενο, και εικόνες ή φωτογραφίες από το διαδίκτυο.

Η τοιχογραφία των ηρώων του διηγήματος συμπληρώνεται και με το πορτρέτο του Παναγή του λεβέντη που «έχει συμπληρώσει δέκα ώρες στο τιμόνι του κλειστού Volkswagen με την επιγραφή ΖΩΝΤΑ ΖΩΑ στο πλάι της καρότσας».

²⁰ Ακρίβος 1995: 181.

2^η δραστηριότητα

Γνωρίζοντας την αφετηρία και τον προορισμό του ταξιδιού των συγκεκριμένων μεταναστών, χρησιμοποιούμε τη [χρονογραμμή](#) για την οπτική αναπαράσταση του ταξιδιού. Στη χρονογραμμή καταχωρούμε κάθε τοπικό προσδιορισμό του ταξιδιού, που αναφέρεται στο κείμενο, όπως και τα πορτρέτα των ταξιδιωτών και του οδηγού.

3^η δραστηριότητα

Αφού διαβάσουμε τη χρονογραμμή του ταξιδιού με τα πορτρέτα των μεταναστών και του οδηγού και τους στίχους του παραδοσιακού ηπειρώτικου τραγουδιού της ξενιτιάς «Γιάννη μου το μαντήλι σου», που είναι ο επίλογος του διηγήματος, απαντάμε στα παρακάτω ερωτήματα:

Το συγκεκριμένο ταξίδι αναδεικνύει τις αξίες και τις προσδοκίες ανθρώπων, που ταξιδεύουν για μια καλύτερη ζωή; Φανερώνει παράλληλα την έκπτωση αξιών κάποιων συνανθρώπων μας; Πρόκειται άραγε για ένα ταξίδι επιβίωσης ή είναι ένα ταξίδι πρόκληση για τον ανθρωπισμό μας;

Διατυπώνουμε τις απόψεις μας σε ένα άρθρο για το ιστολόγιο του μαθήματος. Το γράφουμε σε έγγραφο Word (περίπου 100-120 λέξεις), με γραμματοσειρά Times New Roman 12, σε πλήρη στοίχιση και με διάστιχο 1,5.

.....
.....
.....

- ✓ Τα πορτρέτα των ηρώων του διηγήματος και το άρθρο με τις απόψεις των μελών της ομάδας, αφού παρουσιαστούν στην ολομέλεια του τμήματος, αναρτώνται και στο ιστολόγιο από τον υπεύθυνο μαθητή.

ΣΤ' Ομάδα

Άγγελος Τερζάκης, «Τα καράβια»

Εισαγωγικά: Ο Άγγελος Τερζάκης, στον πρόλογο της συλλογής διηγημάτων *Απρίλης*, όπου περιλαμβάνεται και το διήγημα «Τα καράβια», γράφει: «Θα ήθελα – ω! ναι,- το βιβλίο τούτο που απευθύνεται σε σένα, παιδί μου, [...] οι σελίδες του να σου γίνουν απόφθεγμα αισιοδοξίας, κατάλοιπο ευφροσύνης, το πιο παρήγορο που μπορεί να δώσει ο κόσμος στον ταξιδιώτη που είναι ο άνθρωπος [...]»²¹.

Στη συλλογή διηγημάτων *Απρίλης*, ο Α. Τερζάκης, ταξιδεύοντας «μέσα από το σύθαμπο της μνήμης», καταθέτει αναμνήσεις από την παιδική και νεανική του ζωή. Στο διήγημα «Τα καράβια» αναφέρεται στο Ναύπλιο και στα πρόσωπα του γαλού του, καθώς δένεται με τα καράβια και τα ταξίδια.

1^η δραστηριότητα

Με τη χρήση [του Google Earth](https://www.google.com/earth/) πραγματοποιούμε εικονική περιήγηση στον γεωγραφικό χώρο του Ναυπλίου και

στις περιοχές που αναφέρονται στο διήγημα και τις γνωρίζουμε. Λαμβάνοντας υπόψη πως διαβάζουμε το διήγημα στο θεματικό πλαίσιο του ταξιδιού, τι είδους ταξίδι είναι αυτό που αφηγείται και περιγράφει ο αφηγητής στο διήγημα «Τα καράβια»;

Συντάσσουμε μια παράγραφο με την απάντησή μας, 60-80 λέξεις, σε έγγραφο Word με γραμματοσειρά Times New Roman 12, σε πλήρη στοίχιση και με διάστιχο 1,5.

.....

.....

.....

.....

²¹ Τερζάκης 2012 [1946]: 12.

2^η δραστηριότητα

Στο απόσπασμα του διηγήματος «είχε τρία πρόσωπα ο γιαλός μας [...] το πικρό προμάντεμα του ταξιδιού, του αγύριστου, του αιώνιου», εντοπίζουμε εκφραστικά μέσα και σχήματα λόγου συμπληρώνοντας στη συνέχεια τον παρακάτω πίνακα:

Άγγελος Τερζάκης, «Τα καράβια»

Τα εκφραστικά μέσα του διηγήματος   Η συμβολή τους

Εικόνες

.....
.....
.....

Προσωποποιήσεις

.....
.....
.....

Μεταφορές

.....
.....
.....

Παρομοιώσεις

.....
.....
.....

Σχήματα λόγου

.....
.....

Αφού συμπληρώσουμε τον παραπάνω πίνακα, απαντάμε στο εξής ερώτημα: Η χρήση αρκετών εκφραστικών μέσων και σχημάτων λόγου από τον Α. Τερζάκη προσδίδει στο κείμενό του ευαισθησία, φαντασία, έμπνευση και αισθητική. Μήπως όλα αυτά ταιριάζουν περισσότερο σε ένα ποιητικό κείμενο και σε έναν ποιητή;

Διατυπώνουμε την απάντησή μας σε ένα κείμενο 100 περίπου λέξεων με τίτλο «Α. Τερζάκης, “Τα καράβια”: η ποιητικότητα ως “κατάλοιπο ευφροσύνης” για τον άνθρωπο ταξιδιώτη».

.....
.....
.....
.....

Γράφουμε το κείμενο σε έγγραφο Word, με γραμματοσειρά Times New Roman 12, σε πλήρη στοίχιση και με διάστιχο 1,5.

3^η δραστηριότητα

Δημιουργούμε το εξώφυλλο του διηγήματος, όπου αποτυπώνουμε την οπτική της ανάγνωσής μας. Το εξώφυλλο πρέπει να περιέχει λεκτικό κείμενο και εικόνα.

Προτείνεται το πρόγραμμα δημιουργίας κολάζ ([PhotoCollage](#) ή [Photovisi](#)) και εναλλακτικά η χρήση φωτογραφίας ή πίνακα ζωγραφικής.

- ✓ Τα κείμενα που συντάσσονται για την 1^η και 2^η δραστηριότητα, αφού διορθωθούν και παρουσιαστούν στην ολομέλεια του τμήματος μαζί με το εξώφυλλο που η ομάδα δημιούργησε για το διήγημα, αναρτώνται και στο ιστολόγιο του μαθήματος από τον υπεύθυνο μαθητή.

ΦΥΛΛΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ (7^η ώρα για όλες τις ομάδες)

Συμπληρώνουμε το φύλλο αξιολόγησης για κάθε ομάδα, καθώς παρακολουθούμε την παρουσίαση των εργασιών της.

Αναδείχτηκε το   **ΠΟΛΥ**   **ΑΡΚΕΤΑ**   **ΜΕΤΡΙΑ**
ταξίδι ως:

Α΄ Ομάδα

**Κ. Παλαμάς, [«Σαν
των Φαιάκων το
καράβι...»]**

**Ταξίδι φαντασίας
ενός ασάλευτου
ταξιδιώτη**

Β΄ Ομάδα

**Γ. Ρίτσος, «Το
Εμβτήριο του
Ωκεανού» (απόσπ.)**

**Ταξίδι αναζήτησης
για τους νέους και
νοσταλγίας για
τους γέρους
ναυτικούς**

Γ΄ Ομάδα

**Ο. Ελύτης, «Το
τρελοβάπορο»**

**Σύμβολο της
Ελλάδας και της**

ιστορίας της

Δ' Ομάδα

Δ. Νόλλας,

«Η Φεύγουσα

Κόρη»

Ταξίδι στην
αυτογνωσία και
την ελληνικότητα

Ε' Ομάδα

Κ. Ακρίβος,

«Ζώντα ζώα»

Ταξίδι
μετανάστευσης

ΣΤ' Ομάδα

Α. Τερζάκης,

«Τα καράβια»

Ταξίδι μέσα από το
δρόμο της μνήμης.

Σε ποιον βαθμό οι ομάδες κατανόησαν τον ρόλο του αφηγητή-ταξιδιώτη στα κείμενα που διάβασαν;	ΠΟΛΥ	ΑΡΚΕΤΑ	ΜΕΤΡΙΑ
--	------	--------	--------

Α΄ Ομάδα

Β΄ Ομάδα

Γ΄ Ομάδα

Δ΄ Ομάδα

Ε΄ Ομάδα

ΣΤ΄ Ομάδα

**Τους
αφηγηματικούς
τρόπους και
ιδιαίτερα την
περιγραφή**

ΠΟΛΥ

ΑΡΚΕΤΑ

ΜΕΤΡΙΑ

Α΄ Ομάδα

Β΄ Ομάδα

Γ' Ομάδα

Δ' Ομάδα

Ε' Ομάδα

ΣΤ' Ομάδα

**Τα εκφραστικά
μέσα και τη
συμβολή τους**

ΠΟΛΥ

ΑΡΚΕΤΑ

ΜΕΤΡΙΑ

Α' Ομάδα

Β' Ομάδα

Γ' Ομάδα

Δ' Ομάδα

Ε' Ομάδα

ΣΤ' Ομάδα

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Γ' ΦΑΣΗ-ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ (8^η ώρα)

Εισαγωγικά: Ο επεξεργαστής κειμένου μάς παρέχει τη δυνατότητα να επέμβουμε στο λογοτεχνικό κείμενο (ποίημα ή πεζό) υπομνηματίζοντάς το ψηφιακά με τη δημιουργία υπερδεσμών [...] που θα παραπέμπουν στο διαδίκτυο ή σε κάποιο άλλο αρχείο του υπολογιστή που μπορεί να χρησιμοποιηθεί έτσι ώστε οι ίδιοι οι μαθητές να υπομνηματίσουν, όπως εκείνοι έχουν ανάγκη [...]»²². Η διαπίστωση πως με τον υπομνηματισμό μπορεί να προκύψει μια άλλη αναγνωστική πρόσληψη του κειμένου, μέσω της συνομιλίας των κειμένων διαφορετικών συγγραφέων, ποιητών και πεζογράφων, στάθηκε η αφορμή, για να προτείνει ο διδάσκων την τελευταία ώρα του σεναρίου στους μαθητές των ομάδων να «διαβάσουν» διαφορετικά τα κείμενά τους, πάντα όμως μέσα στο θεματικό πλαίσιο του ταξιδιού, με τη χρήση της [Ανεμόσκαλας](#).

Α' Ομάδα

Υπομνηματίζουμε ψηφιακά το ποίημα του Κωστή Παλαμά [«Σαν των Φαιάκων το καράβι...»] με λεκτικό κείμενο (στίχους) από το ποιητικό έργο του Κ. Π. Καβάφη χρησιμοποιώντας [την Ανεμόσκαλα](#).

Με τις λέξεις *καράβι/ια, τόπος/οι, ζωή, ταξίδι/ια* του ποιήματος του Κ. Παλαμά μεταβαίνουμε στους στίχους και τα ποιήματα του Κ. Π. Καβάφη.

Β' Ομάδα

Υπομνηματίζουμε ψηφιακά το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου «Το Εμβατήριο του Ωκεανού» (απόσπασμα) με λεκτικό κείμενο (στίχους) από το ποιητικό έργο του Γιώργου Σεφέρη χρησιμοποιώντας [την Ανεμόσκαλα](#).

Με τις λέξεις *θάλασσα, φεγγάρι, πολιτεία, τραγούδι* από το ποιητικό απόσπασμα του Γιάννη Ρίτσου μεταβαίνουμε στους στίχους και τα ποιήματα του Γιώργου Σεφέρη.

---

²² Παντζαρέλας 2012: 16.

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_pantzarelak_0.pdf

Γ' Ομάδα

Υπομνηματίζουμε ψηφιακά το ποίημα-τραγούδι του Οδυσσέα Ελύτη «Το τρελοβάπορο» με λεκτικό κείμενο (στίχους) από το ποιητικό έργο του Κώστα Βάρναλη χρησιμοποιώντας [την Ανεμόσκαλα](#).

Με τις λέξεις *όνειρο, ήλιος, ταξιδεύει/ουν, βαπόρι* του ποιήματος του Οδυσσέα Ελύτη μεταβαίνουμε στους στίχους και τα ποιήματα του Κώστα Βάρναλη.

Δ' Ομάδα

Υπομνηματίζουμε ψηφιακά την παράγραφο «Η Φεύγουσα Κόρη, παράσταση της Περσεφόνης [...] Φεύγει παραμένοντας η Φεύγουσα Κόρη» του αφηγήματος του Δημήτρη Νόλλα «Η Φεύγουσα Κόρη» με λεκτικό κείμενο (στίχους) από το ποιητικό έργο του Διονυσίου Σολωμού χρησιμοποιώντας [την Ανεμόσκαλα](#).

Με τις λέξεις *κόρη, γη, φυγή, χαμόγελο, δέντρο* της παραγράφου του αφηγήματος του Δ. Νόλλα μεταβαίνουμε στους στίχους και τα ποιήματα του Διονυσίου Σολωμού.

Ε' Ομάδα

Υπομνηματίζουμε ψηφιακά την παράγραφο «Ο Καζίμ άντρας που το πρόσωπό του γυαλίζει [...] σε ψωμί και ελευθερία» του διηγήματος του Κώστα Ακρίβου «Ζώντα ζώα» με λεκτικό κείμενο (στίχους) από το ποιητικό έργο του Μανόλη Αναγνωστάκη χρησιμοποιώντας την [Ανεμόσκαλα](#).

Με τις λέξεις *αγωνία, ποτάμι/ια, μάτια, ελευθερία* της παραγράφου του διηγήματος του Κώστα Ακρίβου μεταβαίνουμε στους στίχους και τα ποιήματα του Μανόλη Αναγνωστάκη.

ΣΤ' Ομάδα

Υπομνηματίζουμε ψηφιακά την παράγραφο «Τις νύχτες, όταν η προκουμαία σβηνότανε [...] του ταξιδιού, του αγύριστου, του αιώνιου» του διηγήματος του Άγγελου Τερζάκη «Τα καράβια» με λεκτικό κείμενο (στίχους) από το ποιητικό έργο του Κώστα Καρυωτάκη χρησιμοποιώντας [την Ανεμόσκαλα](#).

Με τις λέξεις *λιμάνι, ουρανός, νύχτα, καημού* της παραγράφου του διηγήματος του Άγγελου Τερζάκη μεταβαίνουμε στους στίχους και τα ποιήματα του Κώστα Καρυωτάκη.

Ζ. ΆΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Στην γ' φάση, μετά την ανάγνωση, θα μπορούσαν οι μαθητές: α) με τη χρήση της [Ανεμόσκαλας](#), να επιλέξουν από το έργο των ποιητών στίχους που αναφέρονται στο ταξίδι ή ακόμα και ολόκληρα ποιήματα παρουσιάζοντάς τα στην ολομέλεια με εκφραστική ανάγνωση, β) να χρησιμοποιήσουν λέξεις όπως *ταξίδι, περιπλάνηση, φυγή, ελευθερία, αυτογνωσία, τόποι, χώρες* κ.ά. και κάθε ομάδα να συνθέσει το δικό της ποίημα ή να γράψει μια μικρή ιστορία (μικρό διήγημα) και γ) με την χρήση του προγράμματος [Movie Maker](#) να αναπαραστήσουν πολυτροπικά ένα από τα κείμενα, ποίημα ή πεζό, που διαβάστηκαν κατά την εφαρμογή του σεναρίου.

Επίσης, το σενάριο θα μπορούσε να στηριχτεί στην ανάγνωση ολόκληρου λογοτεχνικού έργου με θεματικό πλαίσιο μια από τις πολλές εκφάνσεις του ταξιδιού.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η εφαρμογή του σεναρίου απαιτεί να κατανοήσουν οι μαθητές από την αρχή ότι θα διαβάσουν λογοτεχνικά κείμενα (ποιήματα και πεζά) επιχειρώντας μια διερεύνηση της έννοιας του ταξιδιού, των εκφάνσεών του και της θέσης του στο πολιτισμικό γίνεσθαι. Τι είδους ταξίδια αναφέρονται στα λογοτεχνικά κείμενα; Πώς τα ταξίδια αποτυπώνονται στα λογοτεχνικά έργα; Τι σημαίνει διαβάζω για το ταξίδι στη λογοτεχνία;

Είναι δεδομένο πως τα έργα που αναφέρονται στο ταξίδι είναι πολλά. Επομένως, αφενός έχουμε τη δυνατότητα επιλογής εκείνων των έργων που πιστεύουμε πως θα μας βοηθήσουν να πετύχουμε τους στόχους του σεναρίου, αφετέρου, όμως, αυτή η πληθώρα δημιουργεί δυσκολίες στην επιλογή, καθώς όλα προσθέτουν όψεις και παραμέτρους του ταξιδιού.

Για την επιτυχία του σεναρίου, είναι απαραίτητη η χρήση του εργαστηρίου πληροφορικής για αρκετές διδακτικές ώρες. Αυτό σημαίνει πως ο εκπαιδευτικός πρέπει να συνεργαστεί με τον υπεύθυνο καθηγητή του εργαστηρίου πληροφορικής, προκειμένου να υπάρξει ο χρονικός προγραμματισμός, που θα επιτρέψει τη απρόσκοπτη χρήση του κατά τις απαιτούμενες από το σενάριο ώρες.

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ είναι, επίσης, προϋπόθεση για την επιτυχία του σεναρίου, καθώς αρκετές δραστηριότητες ανάγνωσης στηρίζονται σε αυτές. Κατά συνέπεια, απαιτείται και η εξοικείωση των μαθητών με συγκεκριμένα προγράμματα του Η/Υ. Το γεγονός αυτό επιβάλλει τη συνεργασία με τον καθηγητή της πληροφορικής, που αναλαμβάνει να καθοδηγήσει τους μαθητές στη χρήση των προγραμμάτων. Η προεργασία αυτή απαιτεί ένα χρονικό διάστημα, που είναι καλό να τοποθετείται στην έναρξη της σχολικής χρονιάς, ώστε να ακολουθήσει αργότερα η εφαρμογή του σεναρίου δίνοντας τον εύλογο χρόνο της εξοικείωσης στον μαθητή.

Το σενάριο χρησιμοποιεί και λογοτεχνικά κείμενα εκτός των σχολικών εγχειριδίων, για τα οποία ο εκπαιδευτικός οφείλει να φροντίσει να έχουν πρόσβαση όλοι οι μαθητές (ηλεκτρονική μορφή ή έντυπη ως φωτοτυπία).

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Beaton, R. 1996. *Εισαγωγή στη νεότερη ελληνική λογοτεχνία. Ποίηση και Πεζογραφία. 1821-1992*. Μτφρ. Ευ. Ζούργου & Μ. Σπανάκη. Αθήνα: Νεφέλη.

Καπλάνη, Β. 2004 [2000]. Το ταξίδι στη λογοτεχνία. Στο *Διαβάζοντας λογοτεχνία στο σχολείο... Μια νέα πρόταση διδασκαλίας*, επιμ. Β. Αποστολίδου, Β. Καπλάνη & Ε. Χοντολίδου, 249-257. Αθήνα: Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός.

Καραντώνης, Α. 1983. *Για τον Οδυσσέα Ελύτη*. Αθήνα: Παπαδήμας.

Κατσίκη-Γκίβαλου, Ά. 1991. Αναζητήσεις σε δύσκολα χρόνια (1936-1940). *Νέα Εστία* 1547 (αφιέρωμα στον Γιάννη Ρίτσο): 122-126.

<http://www.ekebi.gr/magazines/ShowImage.asp?file=159918&code=8861>

Παντζαρέλας, Π. 2012. Τα βασικά εργαλεία των ΤΠΕ στη διδασκαλία της λογοτεχνίας και οι χρήσεις τους: περιβάλλοντα παραγωγής λόγου, λογισμικό παρουσίασης και διαδίκτυο. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.2_pantzarelak_0.pdf

Παρίσης, Ι. & Ν. Παρίσης. 2010. *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

http://ebooks.edu.gr/modules/document/file.php/DSGYM-C113/%CE%94%CE%B9%CE%B4%CE%B1%CE%BA%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%A0%CE%B1%CE%BA%CE%AD%CF%84%CE%BF/%CE%9B%CE%B5%CE%BE%CE%B9%CE%BA%CF%8C%20%CE%9B%CE%BF%CE%B3%CE%BF%CF%84%CE%B5%CF%87%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD%20%CE%8C%CF%81%CF%89%CE%BD/LEXIKO_LOGOTECHNI_KWN_ORWN.pdf

Προκοπάκη, Χ. & Αικ. Μακρυνικόλα (επιμ.). 2000. *Ανθολογία Γιάννη Ρίτσου*. Αθήνα: Κέδρος.